

XVIII-OJI JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ PSICHOLOGŲ
KONFERENCIJA

ŠIUOLAIKINĖS PSICHOLOGIJOS VEIDAS

PRANEŠIMŲ SANTRAUKŲ LEIDINYS

2021 M. | VILNIAUS UNIVERSITETO LEIDYKLA

XVIII-OJI JAUNŲJŲ
MOKSLININKŲ PSICHOLOGŲ
KONFERENCIJA

ŠIUOLAIKINĖS PSICHOLOGIJOS VEIDAS

2021 D. GEGUŽĖS 7 D.

**PRANEŠIMŲ SANTRAUKŲ
LEIDINYS**

Vilniaus universiteto leidykla

2021

KONFERENCIJOS ORGANIZACINIS KOMITETAS

Pirmininkas:

Žigimantas Pečiūra

Nariai:

Austėja Dumarkaitė

Elena Gaudiešiūtė

Liubovė Jarutienė

Monika Kvedaraitė

Miglė Marcinkevičiūtė

KONFERENCIJOS MOKSLO KOMITETAS

Pirmininkė:

prof. habil. dr. Danutė Gailienė

Nariai:

prof. dr. Evaldas Kazlauskas

doc. dr. Vilmantė Pakalniškienė

prof. dr. Arūnas Poviliūnas

dr. Jurgita Rimkevičienė

KONFERENCIJOS ORGANIZATORIAI

Filosofijos
fakultetas

KONFERENCIJOS REMĖJAI

Peoplelink

ALLIANCE
for recruitment

Swedbank

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

<https://doi.org/10.15388/SPV.20211>

ISBN 978-609-07-0622-0

Copyright © 2021 Authors. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

**JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ
PSICHOLOGŲ KONFERENCIJA**

www.jmpk.fsf.vu.lt

ŠIUOLAIKINĖS PSICHOLOGIJOS VEIDAS:

JAUNŪJŲ MOKSLININKŲ PSICHOLOGŲ TYRIMAI

Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija (JMPK) jau antrus metus vyksta pasaulinės pandemijos kontekste. Tačiau šį kartą konferencijos organizavimo iššūkį priėmėme kur kas užtikrinčiau – pripratome prie nuotolinio bendravimo, prisijaukinome technologijas, žinojome, su kokiais sunkumais galime susidurti. Žvelgiant plačiau, galime teigti, kad dinamiška gyvenimo aplinka skatina neatsilikti nuo dabartinių realijų – ne tik mus, bet ir patį mokslą. Šią mintį nusprendėme įprasminti JMPK tema „Šiuolaikinės psichologijos veidas“, kuria siekėme detaliau atskleisti dabartines psichologijos mokslo tendencijas ir tyrimų kryptis. Kas yra geresnis viso to atspindys, jei ne jaunieji mokslininkai?

XVIII-oje Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencijoje sulaukėme net 53 pranešimų, apimančių psichotraumatologijos bei teisės, sveikatos ir raidos psichologijos kryptis, taip pat – nagrinėjančių COVID-19 pandemijos sukeltus iššūkius. Plenarinės sesijos metu savo patirtimi dalinasi dr. Inga Truskauskaitė-Kunevičienė (Lietuva), plačiau apžvelgdama jaunų žmonių tapatumo klausimus, ir dokt. Anton Käll (Švedija), pateikdamas savo įžvalgas vienišumo tema.

Norėčiau padėkoti visiems Mokslo komiteto nariams, kurių pagalba ir įsitraukimas padėjo užtikrinti konferencijos moksliskumo turinį, ir visiems rėmėjams, kurių įsteigtos dovanos leis įvertinti jaunųjų mokslininkų indėlį į psichologijos mokslą.

Taip pat dėkoju JMPK organizacinio komiteto nariams, kurių pagalba galime išlaikyti konferencijos gyvavimo tradiciją: Austėjai Dumarkaitei, Elenai Gaudiešiūtei, Liubovei Jarutienei, Monikai Kvedaraitei ir Miglei Marcinkevičiūtei.

Nepaisant to, kad šių metų JMPK vis dar vyksta nuotoliniu būdu, tikiu, kad tai nesutrukdyt konferencijos dalyviams pažinti šiuolaikinės psichologijos veido!

Žigimantas Pečiūra

JMPK 2021 organizacinio komiteto pirmininkas

TURINYS

KONFERENCIJOS PROGRAMA | 7

ŽODINIAI PRANEŠIMAI | 9

- AIKEVIČIŪTĖ, E. Psichoterapeutų savo profesijos patyrimas biografiniame pasakojime | 9
- ANUŽYTĖ, J., GELEŽĖLYTĖ, O. Potrauminio streso ir minčių apie savižudybę sąsajos | 10
- BARSULIS, I. Sąsajos tarp įsitikinimų veganų atžvilgiu, karnizmo bei socialinio dominavimo orientacijos | 11
- ČEPULIENĖ, A. A., DADAŠEV, S., GRIGIENĖ, D., DIRMOTAITĖ, E. Savižudybių, įvykusių Vilniaus mieste, analizė: COVID-19 pandemijos sukelti sunkumai | 11
- CYDZIKAITĖ, G. Muzikos terapija ir vilties patyrimo puoselėjimas: dviejų atvejų analizė | 12
- DANIŪNAITĖ, I., ŽELVIENĖ, P. Kompleksinio potrauminio streso rizikos veiksniai paauglystėje | 13
- DUMARKAITĖ, A., MINGAUDAITĖ, J., TRUSKAUSKAITĖ-KUNEVIČIENĖ, I. Ar patiriantys potrauminį stresą noriai naudojami internetinėmis psichologinėmis intervencijomis? Pasitenkinimo programa *STILL ME* apžvalga | 14
- ENGESSER, K. Informacijos apie mokesčius įtaka mokestiniam sprendimams | 14
- GUOGAITĖ, G. Nusižudžiusių asmenų tarpasmeniniai santykiai jų artimųjų požiūriu | 15
- JAKUBONIENĖ, D. Tipinio vystymosi ir sutrikimų turinčių vaikų ekspresyvių ir reprezentatyvių piešinių palyginimas | 16
- JARUŠEVIČIŪTĖ, A., KVEDARAITĖ, M. Pradedančiųjų policijos pareigūnų trauminių gyvenimo įvykių, potrauminio streso ir psichologinio atsparumo sąsajos | 17
- JARUTIENĖ, L. Smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje įvykdžiusių nuteistųjų asmenybės bruožų ir kriminogeninių rizikos veiksnių sąsajos | 18
- JOKUBAUSKAITĖ, R., KVEDARAITĖ M., GELEŽĖLYTĖ, O. Fizinės sveikatos problemų turinčių asmenų psichologinė savijauta COVID-19 pandemijos metu | 19
- JUODSNUKYTĖ, M., DUMARKAITĖ, A., TRUSKAUSKAITĖ-KUNEVIČIENĖ, I. Jaunų suaugusiųjų kasdienių stresinių patirčių, psichikos sveikatos ir tapatumo procesų sąsajos | 20
- KAIRYTĖ, A., DANIŪNAITĖ I. Smurto patyrimo ir elgesio bei emocijų sunkumų sąsajos paauglystėje | 20
- KAMANDULYTĖ, R., DAUGĖLAITĖ, S. 50+ amžiaus žmonių pažintinių funkcijų tyrimas ACE-III ir savistatos instrumentais | 21
- KAVALIAUSKAITĖ, E. Kosmetines operacijas atlikusių ir neatlikusių moterų pasitenkinimo kūno vaizdu, palankumo kosmetinėms operacijoms ir sociodemografinių rodiklių sąsajos | 22

- KVEDARAITĖ, M., GELEŽĖLYTĖ, O., JOVARAUSKAITĖ, L. Medicinos personalo psichologinės savijautos bei ketinimo keisti profesiją sąsajos COVID-19 pandemijos kontekste | 23
- MINGAUDAITĖ, J., DUMARKAITĖ, A., TRUSKAUSKAITĖ-KUNEVIČIENĖ, I. Internetinės dėmesingu įsisąmoninimu pagrįstos intervencijos trauminių įvykių patyrusiems jauniems suaugusiems veiksmingumas | 24
- NAVICKAITĖ, L. Intuicija ir tarpasmeninis trauminis patyrimas | 25
- NOMEIKAITĖ, A., KVEDARAITĖ, M., GELEŽĖLYTĖ, O. Psichologinių sunkumų ir minčių apie savižudybę sąsajos COVID-19 pandemijos eigoje | 26
- PADELSKAITĖ, D. Motinų ir vaikų tarpusavio sąveikų bei jų sąsajų su motinos emocine būseną tyrimas taikant vaizdo analizės metodą | 27
- PETKEVIČIŪTĖ-BARYSIENĖ, D. Susidūrimo su teismais patirtis ir teisės technologijų suvokimas | 27
- PETRAUSKAITĖ, G., DUMARKAITĖ, A., TRUSKAUSKAITĖ-KUNEVIČIENĖ, I. Jaunų suaugusiųjų potrauminio streso rizika COVID-19 pandemijos kontekste | 28
- ŠAKINYTĖ, D. Ar internetinės, trumpalaikės intervencijos gali sumažinti studentų stresą? | 29
- SIREVIČIŪTĖ, A. Tapsmo tėvais išgyvenimas po neaiškios kilmės nevaisingumo patirties | 30
- STANČAITIENĖ, G. Karantino dėl COVID-19 išgyvenimas paauglystėje: krizės patyrimas ir jos įveika | 31
- TURLINSKIENĖ, M. Kaulų čiulpų transplantaciją patiriančių pacientų psichologinio įgalinimo sąsajos su gyvenimo kokybe bei emocine būkle | 32
- VAINALAVIČIŪTĖ, M. Geriatrinės slaugos darbuotojų perdegimo ir prasmės patyrimo darbe aspektai | 33
- VALAITĖ, D. Islamo kultūros vaidmuo psichologinės pagalbos pasirinkime: Jordanijos atvejis | 34
- VASILIAUSKAITĖ, Z. Smurto prieš moteris šeimoje vertinimo metodikos. Kaip išsirinkti geriausią? | 35
- ZAREMBAITĖ, A. Altruizmo ir egoizmo dichotomijos empirinis tyrimas | 35
- ŽIEDELIS, A. Pasitikėjimas oficialiais informacijos šaltiniais ir ketinimas skiepytis nuo COVID-19: moderuotos mediacijos modelis | 36

STENDINIAI PRANEŠIMAI | 38

- AKUCEVIČIŪTĖ, I. Moterų patirtys, atliekant savanorišką nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą | 38
- BUTĖNAITĖ, J. COVID-19 senjoro akimis | 39
- DAVOLYTĖ, J. Paauglių esminių psichologinių poreikių patenkinimo mokyklos ir popamokinės veiklos kontekstuose reikšmė jų įsitraukimui į mokymąsi ir gerovei COVID-19 pandemijos metu | 39
- ENGESSER, K. Šizofrenija sergančiųjų kognityvinių funkcijų ir emocinio funkcionavimo ryšys | 40

- GRAKAUSKAITĖ ŠLIČIENĖ, D. Biblioterapijos ir arklio asistuojamos terapijos poveikis traumuotiems vaikams | 41
- JAGMINAITĖ, E. Kritinės motinystės sampratos dailės terapijos praktikoje | 42
- JAKUBONIENĖ, D., BRAZDEIKIENĖ, L. Temos, nuotaikos, objektai ir spalvos vaikų piešiniuose iki ir po pirmojo 2020 metų karantino | 42
- KNIEŽAITĖ, J. Priešlaikinį gimdymą patyrusių moterų trauminės patirties ir polinkio į kaltę ir gėdą sąsaja | 43
- KRAVČENKO, K., JARAŠIŪNAITĖ-FEDOSEJEVA, G. Ar ir kokie kontaktų su kitataučiais veiksniai svarbūs palankiam požiūriui į imigraciją Lietuvoje? | 44
- LAURINAVIČIŪTĖ, E. COVID-19 viruso pandemijos poveikis bakalauro studijų studentų socialiniam ir psichologiniam gyvenimui | 45
- MALĖVIČIŪTĖ, P. „Mes vieno kraujo“: onkologine liga susirgusių pacientų patyrimas savitarpio pagalbos grupėje | 46
- MAZILAUŠKAITĖ, R. Poroje patiriamo psichologinio smurto ir saviveiksmingumo sąsajos socialinių-demografinių veiksnių kontekste | 47
- MURAŠKAITĖ, I., ŽARDECKAITĖ-MATULAITIENĖ, K. Autistiškų vyrų ir moterų bazinių autizmo simptomų palyginimas skirtingais amžiaus tarpsniais: literatūros apžvalga | 48
- PAKELTYTĖ, E. Vaikų nuostatos į psichologinę gyvai ir socialinėmis medijomis grįstą pagalbą | 49
- RAŽANSKAITĖ, D. Priešlaikinį gimdymą patyrusių moterų patirtys | 49
- ŠIRINSKAITĖ, G. Persileidimo patyrimas šeimoje: vyrų patirtys | 50
- VADVILAVIČIUS, T. Ryšys tarp darbo-šeimos praturtinimo ir saviveiksmingumo: sisteminė literatūros analizė | 51
- VARNAGIRYTĖ, E. Aplinkinių išsakomų pozityvių komentarų apie išvaizdą sąsajos su jaunų moterų valgymo elgesiu | 52
- VASILIAUSKAITĖ, Z. Priežastys, sulaikančios intymaus partnerio smurtą išgyvenusias moteris nuo smurtinių patirčių atskleidimo | 52
- ŽEMAITYTĖ, U., ZAMALIJEVA, O. Priešpensinio amžiaus žmonių mokymasis, asmenybės bruožai ir psichologinė gerovė | 53

KONFERENCIJOS PROGRAMA

9:00-10:45

KONFERENCIJOS ATIDARYMAS

PLENARINIAI PRANEŠIMAI

Dr. I. Truskauskaitė-Kunevičienė „Trauma ir tapatumas: kaip sukrečiančios gyvenimo patirtys veikia jaunų žmonių savęs paieškas?“

Dokt. A. Käll (Švedija) „Understanding and alleviating loneliness: prevalence, maintenance over time, and psychological interventions“

11:00-12:30

PRANEŠIMAI ATSKIROSE SEKCIJOSE (I sesija)

SVEIKATOS PSICHOLOGIJA

E. Kavaliauskaitė „Kosmetines operacijas atlikusių ir neatlikusių moterų pasitenkinimo kūno vaizdu, palankumo kosmetinėms operacijoms ir sociodemografinių rodiklių sąsajos“

A. Sirevičiūtė „Tapsmo tėvais išgyvenimas po neaiškios kilmės nevaisingumo patirties“

I. Barsulis „Sąsajos tarp įsitikinimų veganų atžvilgiu, karnizmo bei socialinio dominavimo orientacijos“

M. Turlinskienė „Kaulų čiulpų transplantaciją patiriančių pacientų psichologinio įgalinimo sąsajos su gyvenimo kokybe bei emocine būkle“

R. Kamandulytė ir S. Daugėlaitė „50+ Amžiaus žmonių pažintinių funkcijų tyrimas ACE-III ir savistatos instrumentais“

COVID- 19 PANDEMI JOS IŠŠŪKIAI

G. Petrauskaitė „Jaunų suaugusiųjų potrauminio streso rizika COVID-19 pandemijos kontekste“

R. Jokubauskaitė „Fizinės sveikatos problemų turinčių asmenų psichologinė savijauta COVID-19 pandemijos metu“

A. Žiedelis „Pasitikėjimas oficialiais informacijos šaltiniais ir ketinimas skiepytis nuo COVID-19: moderuotos mediacijos modelis“

A. Nomeikaitė „Psichologinių sunkumų ir minčių apie savižudybę sąsajos COVID-19 pandemijos eigoje“

A. A. Čepulienė „Savižudybių, įvykusių Vilniaus mieste, analizė: COVID-19 pandemijos sukelti sunkumai“

M. Kvedaraitė „Medicinos personalo psichologinės savijautos bei ketinimo keisti profesiją sąsajos COVID-19 pandemijos kontekste“

RAIDOS PSICHOLOGIJA

D. Jakubonienė „Tipinio vystymosi ir sutrikimų turinčių vaikų ekspresyvių ir reprezentatyvių piešinių palyginimas“

D. Padelskaitė „Motinų ir vaikų tarpusavio sąveikų bei jų sąsajų su motinos emocine būseną tyrimas taikant vaizdo analizės metodą“

I. Daniūnaitė „Kompleksinio potrauminio streso rizikos veiksniai paauglystėje“

G. Stančaitienė „Karantino dėl COVID-19 išgyvenimas paauglystėje: krizės patyrimas ir jos įveika“

A. Kairytė „Smurto patyrimo ir elgesio bei emocinių sunkumų sąsajos paauglystėje“

M. Juodsnuokytė „Jaunų suaugusiųjų kasdieninių stresinių patirčių, psichikos sveikatos ir tapatumo procesų sąsajos“

12:30-13:30

PIETŲ PERTRAUKA

13:30-15:00

PRANEŠIMAI ATSKIROSE SEKCIJOSE (II sesija)

TEISĖS PSICHOLOGIJA

D. Petkevičiūtė-Barysienė „Susidūrimo su teismais patirtis ir teisės technologijų suvokimas“

A. Jaruševičiūtė „Pradedančiųjų policijos pareigūnų trauminių gyvenimo įvykių, potrauminio streso ir psichologinio atsparumo sąsajos“

Z. Vasiliauskaitė „Smurto prieš moteris šeimoje vertinimo metodikos. Kaip išsirinkti geriausią?“

K. Engesser „Informacijos apie mokesčius įtaka mokestiniams sprendimams“

L. Jarutienė „Smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje įvykdžiusių nuteistųjų asmenybės bruožų ir kriminogeninių rizikos veiksnių sąsajos“

PSICHOTRAUMATOLOGIJA

L. Navickaitė „Intuicija ir tarpasmeninis trauminis patyrimas“

J. Anužytė „Potrauminio streso ir minčių apie savižudybę sąsajos“

G. Guogaitė „Nusižudžiusių asmenų tarpasmeniniai santykiai jų artimųjų požiūriu“

D. Šakinytė „Ar internetinės, trumpalaikės intervencijos gali sumažinti studentų stresą?“

J. Mingaudaitė „Internetinės dėmesingu įsisauganinimu pagrįstos intervencijos trauminių įvykių patyrusiems jauniems suaugusiems veiksmingumas“

A. Dumarkaitė „Ar patiriantys potrauminį stresą noriai naudojami internetinėmis psichologinėmis intervencijomis? Pasitenkinimo programa *Still Me* apžvalga“

PSICHOLOGIJOS NAUJIENOS

J. Lemešiūtė (People Link) „Asmeninės savybės, kuriomis vadovų vertinimu pasižymi rezultatyviausi darbuotojai“

M. Vainalavičiūtė „Geriatrinės slaugos darbuotojų perdegimo ir prasmės patyrimo darbe aspektai“

E. Aikevičiūtė „Psichoterapeutų savo profesijos patyrimas biografiniame pasakojime“

A. Zarembaitė „Altruizmo ir egoizmo dichotomijos empirinis tyrimas“

D. Valaitė „Islamo kultūros vaidmuo psichologinės pagalbos pasirinkime: Jordanijos atvejais“

G. Cydzikaitė „Muzikos terapija ir vilties patyrimo puoselėjimas: dviejų atvejų analizė“

15:00

APDOVANOJIMAI IR UŽDARYMAS

ŽODINIAI PRANEŠIMAI

PSICHOTERAPEUTŲ SAVO PROFESIJOS PATYRIMAS BIOGRAFINIAME PASAKOJIME

Emilija Aikevičiūtė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Išvadas. Psichoterapeuto profesijos atstovai savo darbe kasdien susiduria su skausmingais kitų žmonių išgyvenimais, psichologinėmis traumomis, konfliktais (Colli ir kt., 2014). Daugiau nei trečdalis psichoterapeutų profesiniame kelyje yra patyrę emocinį išsekimą ir perdegimą (Simpson ir kt., 2019), o tai gali paveikti psichoterapijos procesą, rezultatus ir klientų psichikos sveikatą (Lavendiere ir kt., 2018; Lavendiere ir kt., 2019). Lietuvoje pastebimas tyrimų, kuriuose būtų analizuojamos psichikos sveikatos specialistų patirtys, trūkumas. Pranešimo tikslas – atskleisti ir aprašyti psichoterapeutų savo profesijos patyrimą biografiniame pasakojime.

Metodika. Tyrime dalyvavo šeši psichoterapeutai (trys moterys ir trys vyrai), atstovaujantys skirtingoms psichoterapijos mokykloms (psichodinaminei, humanistinei-integraliai, geštalto, egzistencinei ir eklektinei). Tyrimo dalyvių darbo stažas – nuo 3 iki 21 metų. Duomenys buvo renkami kokybinio tyrimo metodu, atliekant ~1 val. trukmės biografinio pasakojimo interviu. Duomenų analizė atlikta naudojantis indukcinę teminę analizę pagal V. Braun ir V. Clarke (2006).

Rezultatai. Psichoterapeutų pasakojimuose atsiskleidė penkios pagrindinės temos: 1) profesijos pasirinkimo raida, prasidedanti polinkiu vaikystėje domėtis žmogaus prigimtimi, egzistencinių klausimų kėlimu, jautrumu aplinkai ir noru ją suprasti; 2) asmeninio augimo galimybės profesiniame kelyje išryškėjo per asmeninę profesinę patirtį, autonomiją, savarankiškumą kasdienybėje ir jos planavime. Asmeninis augimas taip pat pasireiškė per savo gyvenimo įprasminimą pasirinkus psichoterapeuto profesiją ir matomą pagalbos prasmingumą; 3) tarpasmeninių psichoterapeuto ir kliento santykių dinamika teminėje analizėje atsiskleidė per terapinio ryšio kūrimą psichoterapijos metu, atvirą kliento priėmimą, pagarbą kliento ir asmeninėms riboms, terapeuto neutralumą santykyje, sąmoningą savo emocijų atpažinimą ir valdymą bei abipusį atsakomybių prisiėmimą; 4) temos iššūkiai profesiniame kelyje rezultatuose atsiskleidė psichoterapeutų kasdienybę profesiniame kelyje apsunkinančios patirtys: iššūkiai, kylantys renkantis profesiją ir iššūkiai, kylantys profesinėje praktikoje; 5) psichoterapeuto darbo patyrimo buvo pastebėta psichohigienos svarba kasdienybėje: sąmoningas dėmesys sau, savo fizinei ir psichikos sveikatai, atsižvelgiant į asmeninius poreikius.

Apibendrinimas ir išvados. Psichoterapeutai savo profesijos patyrimą apibūdino per įvairius aspektus, tokius kaip šios profesijos pasirinkimas, asmeninis augimas, kurį Farber ir kt. (2005) sieja su kelio, kuris patenkina asmeninį smalsumą, egzistencinių klausimų kėlimą ir atsakymų į juos ieškojimą, atradimu. Kylantys iššūkiai profesiniame kelyje, tokie kaip emocinis išsekimas, finansinis nestabilumas, intensyvus darbo grafikas, psichohigienos trūkumas siejamas su patiriamu emociniu išsekimu (Lavendiere ir kt., 2018). Taigi, šis darbas – tai gilesnis susipažinimas su psichoterapeutų patirtimis per profesinio gyvenimo istorijas „iš pirmų lūpų“, tad rezultatai gali būti vertingi tolimesniems moksliniams tyrimams, giliau analizuojantiems profesinį pašaukimą, iššūkius, tarpasmeninių psichoterapeuto ir kliento santykių

dinamiką, psichohigieną. Šios žinios suteiktų visuomenei patikimos informacijos apie psichoterapeuto profesiją bei paskatintų kalbėti apie joje kylančius sunkumu ir galimus jų sprendimo būdus.

Darbo vadovė lekt. Milda Kukulskienė. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Visuomenės sveikatos fakultetas, Sveikatos psichologijos katedra.

Raktiniai žodžiai: psichoterapija, psichoterapeutas, psichoterapeuto profesijos patyrimas.

POTRAUMINIO STRESO IR MINČIŲ APIE SAVIŽUDYBĘ SĄSAJOS

Julija Anužytė, dr. Odeta Geleželytė

Vilniaus universitetas

Ivadas. Lietuvoje suicidiškumo problema išlieka labai opi. Dadašev (2017) atlikto kokybinio tyrimo metu nustatyta, jog nusižudyti bandžusių tyrimo dalyvių pažeidžiamumą savižudybės procesui didino gausi traumuojanči patirtis, kuri taip pat stiprino ir gebėjimą nusižudyti. Be to, atrasta, jog ankstesnė potencialiai traumuojanči patirtis apsunkino dabartinių stresinių įvykių išgyvenimą. Vis dėlto Lietuvoje ryšys tarp potrauminio streso ir suicidinių minčių itin menkai tyrinėtas. Tokia analizė yra itin aktuali COVID-19 pandemijos kontekste. Todėl šio pranešimo tikslas – įvertinti potrauminio streso ir minčių apie savižudybę sąsajas.

Metodika. Šis tyrimas yra tarptautinės Europos trauminių tyrimų asociacijos (ESTSS) studijos (Lotzin et al., 2020) dalis. Buvo analizuoti 250 tyrimo dalyvių (59,6% moterų, amžius $M = 37,1$; $SD = 14,7$), dalyvavusių internetinėje apklausoje, duomenys, surinkti 2020 m. birželio-rugpjūčio mėn. Asmens patiriamo potrauminio streso lygis buvo įvertintas skale PC-PTSD-5 (Prins et al., 2015). Minčių apie savižudybę stiprumo įvertinimui buvo naudojama Savižudiškų minčių intensyvumo skalė (SIDAS; Van Spijker et al., 2014).

Rezultatai. Per pastarąjį mėnesį minčių apie savižudybę turėjo 22,4% tyrimo dalyvių. 5,2% tiriamųjų suicidinės mintys buvo itin dažnos. Daugiau moterų (24,8%) nei vyrų (18,8%) pateko į savižudybės rizikos grupę, tačiau šis skirtumas nebuvo statistiškai reikšmingas ($\chi^2=0,93$, $p=0,283$). 18% respondentų pateko į potrauminio streso rizikos grupę. 42,2% tiriamųjų, kurie pateko į potrauminio streso rizikos grupę, turėjo suicidinių minčių. Gauta reikšminga teigiama koreliacija tarp SIDAS ir PC-PTSD-5 skalių suminių įverčių ($r_s = 0,22$; $p = 0,015$).

Išvados. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog potrauminis stresas siejasi su mintimis apie savižudybę. Taigi tikėtina, jog intervencijos, orientuotos į potrauminio streso simptomų lengvinimą, gali būti naudingos ir mažinant asmenų suicidinę riziką. Svarbu toliau atlikti tyrimus, kuriais būtų analizuojamas ryšys tarp potrauminio streso ir suicidiškumo.

Raktiniai žodžiai: potrauminis stresas, suicidiškumas, suicidinės mintys.

SĄSAJOS TARP ĮSITIKINIMŲ VEGANŲ ATŽVILGIU, KARNIZMO BEI SOCIALINIO DOMINAVIMO ORIENTACIJOS

Ignas Barsulis

Vilniaus universitetas

Veganai, kaip grupė, savo idėjomis bei elgesiu prieštarauja visuomenėje vyraujančiai karnizmo ideologijai, teigiančiai, jog žmonės yra viršiausi gyvūnų hierarchijoje ir dėl to nežmogiškų gyvūnų vartojimas yra etiškai pateisinamas. Dėl šio savo ideologinio išskirtinumo veganų grupė neretai sulaukia viešai išreiškiamo neigiamo požiūrio. Atsižvelgiant į ankstesnius tyrimus, tikėtina, jog neigiamas požiūris į veganus yra susijęs su socialinio dominavimo orientacija, nurodančia, kiek asmuo yra linkęs pateisinti visuomenėje vyraujančias hierarchijas. Galima daryti prielaidą, jog socialinio dominavimo orientacija savo ruožtu yra susijusi su asmens karnistiniais įsitikinimais, nurodančiais, kiek asmuo yra linkęs pateisinti tarprūšinę hierarchiją. Taigi, šiuo tyrimu siekta įvertinti ryšį tarp požiūrio į veganus, karnistinių įsitikinimų, socialinio dominavimo orientacijos, tapatinimosi su mitybos grupėmis (veganais, vegetarais, visavalgiais) bei mėsos valgymo dažnumo.

Imtį sudarė 450 asmenų (amžiaus diapazonas 18-62 metai; 65,8% moterų). Tyrime naudota Požiūrio į veganus skalė (angl. Attitudes towards vegans scale), Socialinio dominavimo orientacijos skalės trumpoji versija (angl. Social Dominance Orientation Short Scale) bei Karnizmo klausimynas (angl. Carnism Inventory).

Rezultatai parodė, jog asmenys, save laikę visavalgiais, pasižymėjo stipresne socialinio dominavimo orientacija ($p < 0,001$) bei aukštesniu karnizmo laipsniu ($p < 0,001$) nei veganai bei vegetarai. Apskritai neigiami įsitikinimai veganų atžvilgiu buvo reikšmingai susiję su karnizmu ($r = 0,734$, $p < 0,01$), socialinio dominavimo orientacija ($r = 0,436$, $p < 0,01$) bei dažnesniu mėsos valgymu ($r = 0,442$, $p < 0,01$). Galiausiai, pastebėtas teigiamas ryšys tarp karnistinių įsitikinimų bei socialinio dominavimo orientacijos ($r = 0,44$, $p < 0,01$). Taigi, tyrimo rezultatai parodė, kad polinkis pateisinti vienu grupių dominavimą prieš kitas tiek tarp asmenų, tiek tarp žmonių ir gyvūnų bei elgesys – mėsos valgymas – atitinkantis tokius įsitikinimus, yra susiję su neigiamu požiūriu į veganus. Šie rezultatai yra aktualūs siekiant suprasti gilesnes neigiamų įsitikinimų apie veganus priežastis, ypač atsižvelgus į prognozes, jog ši grupė ateityje sudarys vis didesnę populiacijos dalį.

Raktiniai žodžiai: veganizmas, karnizmas, socialinio dominavimo orientacija.

SAVIŽUDYBIŲ, ĮVYKUSIŲ VILNIAUS MIESTE, ANALIZĖ: COVID-19 PANDEMIJOS SUKELTI SUNKUMAI

Austėja Agnietė Čepulienė, dr. Said Dadašev, Dovilė Grigienė, Evelina Dirmotaitė

Vilniaus universitetas

COVID-19 pandemija, apėmusi didelę dalį pasaulio, gali paveikti ir savižudybių rodiklius. Naujausiuose tyrimų rezultatuose atsiskleidžia, kad psichikos sveikata yra neigiamai veikiama pandemijos, savižudybės rizika ir įvykdytos savižudybės gali didėti (Holmes ir kt., 2020; Mahase, 2020) ir kad pandemijos metu

psichikos ligomis sergančių asmenų savižudybės rizika išaugo labiau negu psichikos sutrikimų neturinčių žmonių tarpe (Hao ir kt., 2020). Kitų buvusių pandemijų poveikis savižudybėms taip pat buvo pastebėtas: pavyzdžiui, po 2003 m. SARS epidemijos Honkonge išaugo vyresnių nei 65 m. asmenų savižudybių skaičius (Chan ir kt., 2006). Kyla aktualus klausimas, kokie COVID-19 pandemijos sunkumai patiriami nusižudžiusių asmenų tarpe?

Vilniaus miesto savivaldybės finansuojamo tyrimo „Vaikų ir suaugusiųjų savižudybių įvykusių 2019 m. lapkričio – 2020 m. spalio mėnesiais Vilniaus mieste analizė“ metu pusiau struktūruoto telefoninio interviu būdu buvo apklausti 15 nusižudžiusių artimųjų. Tyrimo duomenys buvo išanalizuoti duomenis koduojant pagal iš ankstesnių panašaus tyrimo duomenų sudarytą kodų knygą ir ją pildant.

Tyrimo rezultatuose atsiskleidė, kad išsiskyrė nauja kodų kategorija, apimanti COVID-19 pandemijos sukeltus sunkumus, kuriuos patyrė nusižudę asmenys. Pusė tyrimo dalyvių paminėjo sunkumus, susijusius su pandemija ir karantino režimu valstybėje, kurie galėjo prisidėti prie įvykusios savižudybės priežasčių. Tai vienatvė, atidėtas gydymas, dažnas testavimas dėl COVID-19, sunkumai pakliūti pas gydytoją, nekokybiška socialinė pagalba, nuotolinės psichologo konsultacijos, nekokybiškos paslaugos gydymo įstaigoje, nerimas dėl pandemijos. Tyrimo rezultatai rodo, kokie pandemijos keliami sunkumai gali būti reikšmingi savižudybės krizės proceso metu. Tai atskleidžia tyrimų ir korekcijų savižudybių prevencijos sistemoje būtinybę COVID-19 pandemijos metu.

Raktiniai žodžiai: COVID-19, pandemija, savižudybė, savižudybės priežastys.

MUZIKOS TERAPIJA IR VILTIES PATYRIMO PUOSELĖJIMAS: DVIEJŲ ATVEJŲ ANALIZĖ

Greta Cydzikaitė

Queen Margaret University

Įvadas. Manoma, kad vilties patyrimas yra labai svarbi psichikos sveikatos atkūrimo proceso dalis bei vienas iš veiksnių, lemiančių pozityvius pokyčius psichoterapijos kontekste. Pastebėta, kad muzikos terapija gali sustiprinti klientų vilties patyrimą, tačiau nėra žinoma, kokie procesai prie to prisideda. Šio tyrimo tikslas buvo įvertinti, kaip muzikos terapija prisideda prie vilties patyrimo puoselėjimo dirbant su klientais, patiriančiais psichikos sveikatos sutrikimų.

Tyrimo metodika. Atliktas kokybinis tyrimas, remiantis fenomenologiniu požiūriu. Tyrimo dalyviai buvo moteris (> 60 m.) ir vyras (> 60 m.), kurie buvo gydomi psichiatrijos ligoninėje. Tyrimo metu dalyviams buvo taikoma muzikos terapija. Analizei buvo atrinkti trys muzikos terapijos momentai, kurie pagal iš anksto numatytus kriterijus atspindėjo vilties patyrimą. Šie momentai buvo analizuojami naudojant adaptuotą naratyvinės analizės metodą.

Rezultatai. Atliktas tyrimas atskleidė šias pagrindines temas bei procesus: 1) terapinio ryšio stiprinimas per tarpusavio atvirumą bei pažeidžiamumą; 2) terapeuto vilties patyrimas dėl teigiamų terapinių rezultatų bei savo kaip muzikos terapeuto rolės įprasminimo; 3) kliento savarankiškas savo vidinių stiprybių atradimas bei gebėjimas jomis naudotis; 4) muzika kaip savirefleksijos priemonė.

Išvados. Šiuo tyrimu atskleistos keturios temos reikšmingai prisideda prie geresnio supratimo, kokie psichoterapiniai procesai stiprina klientų vilties patyrimą, bei parodo, kaip tai gali būti pritaikoma muzikos terapijoje.

Raktiniai žodžiai: muzikos terapija, vilties patyrimas, psichikos sutrikimai.

KOMPLEKSNIO POTRAUMINIO STRESO RIZIKOS VEIKSNIAI PAAUGLYSTĖJE

Ieva Daniūnaitė, dr. Paulina Želvienė

Vilniaus universitetas

Ivadas ir tikslai. Pasaulyje daugėja tyrimų, vertinančių kompleksinio potrauminio streso sutrikimo paplitimą ir veiksnius. Trauminės patirties pobūdis ir sunkumas yra plačiai analizuojamas kompleksinio potrauminio streso rizikos veiksnyse suaugusiųjų imtyse. Daug mažiau žinoma apie kompleksinio potrauminio streso raišką ir jo rizikos veiksnius paauglystėje. Šio tyrimo tikslas – įvertinti paauglių trauminės patirties ir socialinių veiksnių reikšmę kompleksinio potrauminio streso pasireiškimui paauglystėje.

Metodika. Šiame skerspjūvio tyrime iš viso dalyvavo 1299 bendrosios Lietuvos populiacijos paaugliai nuo 12 iki 16 metų amžiaus ($M = 14,4$; $SD = 1,2$). Potrauminio streso sutrikimo (PTSS) ir kompleksinio potrauminio streso sutrikimo (KPTSS) simptomams vertinti naudota Tarptautinio traumos klausimyno vaikų ir paauglių versija (ITQ-CA). Veiksniai, susiję su paauglio traumine patirtimi, šeimos funkcionavimu, sunkumais mokykloje ir socialine parama, buvo vertinti kaip potencialūs kompleksinio potrauminio streso rizikos veiksniai paauglystėje.

Rezultatai. Didžioji dalis tyrimo dalyvių nurodė patyrę bent vieną trauminę patirtį per savo gyvenimą (934; 71,9%). Iš jų, 97 paaugliams pasireiškė potrauminio streso simptomai, 108 – kompleksinio potrauminio streso simptomai. Lyginant šias dvi grupes, kompleksinis potrauminis stresas buvo susijęs su paauglio patiriamomis problemomis mokykloje (patyčiomis ir mokymosi sunkumais), šeimos problemomis (finansiniais sunkumais ir konfliktais), ir socialinės paramos trūkumu. Statistiškai reikšmingas trauminės patirties kiekio skirtumas tarp grupių nenustatytas.

Išvados. Šis tyrimas atskleidžia socialinių veiksnių reikšmę kompleksinio potrauminio streso pasireiškimui paauglystėje. Intervencijos, orientuotos į paauglio šeimos bei mokyklos aplinką, gali padėti paaugliui išgyventi trauminę patirtį ir įveikti kylančius raidos iššūkius.

Raktiniai žodžiai: kompleksinis potrauminis stresas, psichologinė trauma, paauglystė.

AR PATIRIANTYS POTRAUMINĮ STRESĄ NORIAI NAUDOJASI INTERNETINĖMIS PSICHOLOGINĖMIS INTERVENCIJOMIS? PASITENKINIMO PROGRAMA *STILL ME* APŽVALGA

Austėja Dumarkaitė, Julija Mingaudaitė, dr. Inga Truskauskaitė-Kunevičienė

Vilniaus universitetas

Didelė dalis potrauminio streso sutrikimą (PTSS) ir kompleksinį PTSS (pagal TLK-11) patiriančių asmenų net po į traumą orientuotos terapijos toliau susiduria su šiais simptomais. Pastaruoju metu nemenko dėmesio, kaip veiksminga priemonė mažinti įvairių psichikos sveikatos sutrikimų simptomus, susilaukia dėmesingu įsisąmoninimu paremtos intervencijos. Psichotraumatologinės pagalbos teikimo barjerus galėtų sumažinti psichologinė pagalba internetu, tačiau iki šiol mažai tyrinėta, kiek tokia pagalba yra priimtina klientams. Taigi šio tyrimo tikslas buvo įvertinti dėmesingu įsisąmoninimu paremtos internetinės intervencijos naudotojų pasitenkinimą programa, kuria buvo siekiama sumažinti PTSS ir kompleksinio PTSS simptomus.

Iš viso tyrime dalyvavo 58 jauni suaugusieji ($M_{amžius} = 23.12$, $SD_{amžius} = 2.85$; 86.2% moterys), susidūrę bent su vienu traumuojančiu įvykiu ir patiriantys PTSS ar kompleksinio PTSS simptomų. Tyrimo dalyviai dalyvavo aštuonių savaitių trukmės programoje, paremtoje dėmesingo įsisąmoninimo principais. Dalis tyrimo dalyvių programoje dalyvavo iš karto, dalis – po penkių mėnesių laukimo laikotarpio. Ankstesniais tyrimais buvo nustatyta, kad programa *Still Me* yra veiksminga mažinant kompleksinio PTSS asmenybės organizacijos simptomus ($ES = 0.48$) bei gerinant pozityvią psichikos sveikatą ($ES = 0.51$) (Dumarkaitė ir kt., 2021). Šiame tyrime buvo vertinami dalyvių lūkesčiai ir pasitenkinimas programa: programos naudingumas, aiškumas naudotis, patikimas, subjektyvi psichologinės gerovės kaita, savęs ir savo būsenos supratimas bei ar programą dalyviai rekomenduotų kitiems.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma tyrimo dalyvių programą vertino kaip naudingą ir patinkančią; dalyviams buvo aišku, kaip naudotis programa. Taip pat daugiau nei pusė tyrimo dalyvių nurodė, kad padidėjo jų psichologinė gerovė, savęs ir savo būsenos supratimas; jie teigė, kad programą rekomenduotų kitiems. Pranešime taip pat bus aptariamas lūkesčių ir pasitenkinimo atitikimas bei pasitenkinimo skirtumai intervencinėje ir laukiančiųjų grupėse. *Still Me* yra viena pirmųjų intervencijų, kuria buvo siekiama mažinti PTSS ir kompleksinio PTSS simptomus remiantis TLK-11. Tyrimo rezultatai prisideda prie žinių apie psichotraumatologinę pagalbą, naudojant išmaniąsias technologijas, plėtojimo.

Raktiniai žodžiai: PTSS, kompleksinis PTSS, internetinė intervencija, pasitenkinimas programa, lūkesčiai.

INFORMACIJOS APIE MOKESČIUS ĮTAKA MOKESTINIAMS SPRENDIMAMS

Kristina Engesser

Vilniaus universitetas

Vertinant mokesčių tyrimų literatūrą, galima pastebėti išryškėjančią problemą – dažniausiai dėmesys sutelkiamas į veiksnius, kurie mažina sąžiningą mokesčių mokėjimą. Tai yra, sprendimo vertinimui, o taip pat ir elgesiui paveikti naudojamos įvairios ekonominės sankcijos, kurių poveikis daugelio autorių vertinamas kaip ribotas. Deja, sąžiningą mokesčių mokėjimą skatinančių veiksnių įtaka dažnai

ignoruojama, todėl verta atkreipti dėmesį į motyvacinius veiksnius, teigiamai veikiančius mokestinių prievolių vykdymą. Vienas iš jų – mokesčių raštingumas arba informacijos apie įvairius su mokesčiais susijusius aspektus suteikimas. Literatūros apžvalga atskleidžia, kad geresnis mokesčių sistemos supratimas galėtų prisidėti prie geresnio santykio tarp individualaus mokesčių mokėjimo, surenkamų mokesčių bei netiesioginės naudos individui suvokimo, o tai gali pagerinti savanorišką mokesčių mokėjimą. Taigi, suteikiama informacija apie mokesčių mokėjimo svarbą gali būti vienas iš veiksnių, prisidedantis prie sąžiningesnių mokestinių sprendimų.

Šiame tyrime buvo naudota eksperimentinė strategija, kurioje vieniems tyrimo dalyviams žodinio pranešimo pavidalu buvo pateikiama informacija apie mokesčių mokėjimo svarbą, o kitiems – ne. Tyrimo dalyviai turėjo priimti mokestinius sprendimus, remiantis (ne)suteikta informacija. Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti, ar mokestinių sprendimų sąžiningumas yra didesnis, kai su mokesčiais susijusi informacija suteikiama, lyginant su tuo atveju, kai informacija apie mokesčių mokėjimo svarbą nepateikiama. Tyrime dalyvavo 116 dalyvių, kurių amžius svyravo nuo 18 iki 26 metų ($M = 20,65$; $SD = 1,69$): 51 vyras ($M = 21,37$; $SD = 1,84$) ir 65 moterys ($M = 20,08$; $SD = 1,31$).

Nustatyta, jog informacija apie sąžiningo mokesčių mokėjimo svarbą teigiamai veikia mokestinių sprendimų sąžiningumą – pastarasis didesnis, kai suteikiama papildoma su mokesčiais susijusi informacija. Taigi papildomos informacijos suteikimas prieš priimant mokestinį sprendimą leidžia iš naujo įvertinti sprendimo teigiamas bei neigiamas pasekmes, o tai veikia mokestinio sprendimo vertinimą. Apibendrinant, gauti rezultatai gali būti naudingi aiškinantis, kokios priemonės galėtų padidinti mokesčių surinkimą. Viena iš galimybių – informacinės kampanijos, išryškinant potencialią individualiai patiriamą mokesčių mokėjimo naudą bei svarbą, taip pat mokestinių žinių didinimas seminaruose ar kursuose.

Raktiniai žodžiai: mokestinė informacija; mokestiniai sprendimai.

NUSIŽUDŽIUSIŲ ASMENŲ TARPASMENINIAI SANTYKIAI JŲ ARTIMŲJŲ POŽIŪRIU

Greta Guogaitė
Vilniaus universitetas

Įvadas. Suicidologijos tyrimų srityje nagrinėjant tarpasmeninius santykius dažnai susitelkiama į ryšius su kitais, kaip rizikos ar apsauginį veiksnių. Visgi gilesnis nusižudžiusių asmenų santykių dėsningumų supratimas gali padėti geriau suprasti, kokiam tarpasmeniniame kontekste yra žmonės, besirenkantys savižudybę. Atliktame kokybiniame tyrime siekta atskleisti nusižudžiusių asmenų tarpasmeninių santykių pobūdį jų artimųjų požiūriu.

Metodika. Pristatomame darbe analizuojami duomenys iš Suicidologijos tyrimų centro 2016 m. spalio – gruodžio mėnesiais vykdyto tyrimo „Suaugusiųjų ir vaikų savižudybių atvejų 2016 m. Vilniaus mieste analizė“. Atlikti pusiau struktūruoti interviu su 33 nusižudžiusių artimaisiais (22 moterimis ir 11 vyrų, amžiaus vidurkis 44,2, $SD = 13,8$) apie 33 nusižudžiusiuosius (24 vyrus ir 9 moteris, amžiaus vidurkis 54,21, $SD = 19,19$). Tyrimo duomenų analizė atlikta taikant Braun ir Clarke (2006) teminės analizės metodą.

Rezultatai. Išanalizavus duomenis išskirtos 4 pagrindinės temų grupės: 1) santykių trūkumas arba vengimas, 2) santykių artimumas, 3) santykių konfliktiškumas, 4) santykiai, veikiami psichikos sveikatos problemų. Temas sudarančiose potemėse matomi nusižudžiusiųjų artimųjų minimi skirtingų kryptų santykių dėsningumai: vengimo, artumo ir priešiško reiškinys santykiuose būdingas tiek nusižudžiusiajam, tiek artimiesiems.

Apibendrinimas. Nors mokslinėje literatūroje analizuojant savižudybės procesą akcentuojami neigiami nusižudžiusiųjų santykių aspektai, tokie kaip socialinė izoliacija ar konfliktai, šis tyrimas parodė, kad sunku vienareikšmiškai apibūdinti nusižudžiusių asmenų ryšius, kad artimumas yra taip pat svarbi santykių dalis. Tyrime minimi skirtingi nusižudžiusiųjų santykių dėsningumai yra būdingi ir asmenų, nesirenkančių savižudybės, tarpasmeniniams ryšiams, todėl galima kelti prielaidą, kad suicidinių ketinimų turintys žmonės santykių kontekste gali susidurti su panašiomis problemomis ar parama kaip ir kiti asmenys.

Darbo vadovė: prof. Danutė Gailienė.

Raktiniai žodžiai: savižudybė, tarpasmeniniai santykiai, nusižudžiusiųjų artimieji.

TIPINIO VYSTYMOSI IR SUTRIKIMŲ TURINČIŲ VAIKŲ EKSPRESYVIŲ IR REPREZENTATYVIŲ PIEŠINIŲ PALYGINIMAS

Daiva Jakubonienė

Klaipėdos universitetas

Darbo tikslas – palyginti pradinės mokyklos amžiaus tipinio vystymosi vaikų ir vaikų, turinčių sutrikimų, reprezentatyvaus ir ekspresyvaus piešimo ypatumus.

Metodika. *Tyrimo dalyviai* – 53 patogiosios atrankos būdu atrinkti pradinės mokyklos amžiaus vaikai: 24 tipinio vystymosi (TV), 12 turinčių autizmo spektro sutrikimą (ASS) ir 15 turinčių klausos sutrikimų (KS), 29 berniukai ir 24 mergaitės, jų amžius – 6-11 m. (vidurkis – 8 m. 2 mėn.) *Tyrimo priemonės* – A4 formato balti popieriaus lapai ir 6 spalvų pieštukai: geltonas, raudonas, mėlynas, žalias, violetinis ir rudas. *Tyrimo eiga.* Užduotys: 2 ekspresyvaus piešimo (linksmas ir liūdnas piešinys) ir 2 reprezentatyvaus piešimo (bėgantis žmogus ir namas). *Vertinimas.* Analizuotos ekspresyvių piešinių temos bei nuotaikos išraiškos kokybė. Bėgančio žmogaus ir namo reprezentatyvumas vertintas kiekybiškai, atitinkamai 9 ir 10 balų sistema.

Rezultatai. 1. Linksmuose piešiniuose TV grupėje dažniausios buvo gamtos, ASS grupėje – portreto, o KS grupėje – laisvalaikio ir pramogų kategorijų temos; liūdnuose piešiniuose TV grupėje dažniausios buvo nelaimės, ASS grupėje – portreto, o KS grupėje – santykių temos. 2. Ekspresyvumo rodikliai tarp grupių statistiškai reikšmingai nesiskyrė, o reprezentatyvumo rodikliais TV vaikai statistiškai reikšmingai lenkė kitų dviejų grupių vaikus ($p < 0,001$). 3. Grupės statistiškai reikšmingai skyrėsi pagal monochrominių piešinių dažnį ($p < 0,001$). Dažniausi jie buvo ASS grupėje, rečiausi – TV grupėje. 4. Palyginus ekspresyvių piešinių išraiškos priemones trijose grupėse paaiškėjo, kad ASS grupės vaikai nuotaikos išraiškai nenaudojo simbolių.

Išvada. Tipinio vystymosi ir sutrikimų turinčių vaikų ekspresyvūs piešiniai skyrėsi temomis ir raiškos būdais, bet ne gebėjimu atvaizduoti prašomą nuotaiką, tuo tarpu reprezentatyvių piešinių kokybe tipinio vystymosi vaikai reikšmingai lenkė sutrikimų turinčius vaikus.

Raktiniai žodžiai: piešiniai, ekspresyvūs, reprezentatyvūs, autizmas, klausos sutrikimas.

PRADEDANČIŲJŲ POLICIJOS PAREIGŪNŲ TRAUMINIŲ GYVENIMO ĮVYKIŲ, POTRAUMINIO STRESO IR PSICHOLOGINIO ATSPARUMO SĄSAJOS

Austėja Jaruševičiūtė, Monika Kvedaraitė

Vilniaus universitetas

Įvadas. Tyrimų rezultatai liudija, kad policijos pareigūno darbas yra viena iš profesijų, kuriose patiriama daugiausiai streso (Johnson et al., 2005), taip pat net 90% pareigūnų yra patyrę bent vieną psichologinę traumą (Stevellink et al., 2020). Praeityje patirtos traumos padidina pareigūnų riziką išvystyti su stresu susijusias patologijas (Stephens, Long & Flett, 1999), tačiau taip pat gali būti, jog pareigūnai būtent dėl šių patirčių yra labiau atsparūs trauminėms situacijoms (Burke et al., 2006). Taigi, šio tyrimo tikslas – ištirti pradedančiųjų policijos pareigūnų trauminių įvykių, potrauminio streso bei psichologinio atsparumo sąsajas.

Metodika. Į tyrimą buvo įtraukti 202 policijos kursantai bei studentai – 50,5% vyrų ir 49,5% moterų, kurių amžius svyravo nuo 19 iki 54 metų ($M = 22,05$, $SD = 3,77$). Šiame tyrime trauminiais įvykiams įvertinti buvo pasitelktas Gyvenimo įvykių sąrašas (LEC, Weathers ir kt., 2013), potrauminiam stresui matuoti buvo naudojamas Tarptautinis traumos klausimynas (ITQ, Cloitre ir kt., 2018), o psichologiniam atsparumui – Atsparumo vertinimo skalė (RES, Resilience Evaluation Scale, Van der Meer et al, 2018).

Rezultatai. 76,7% policijos kursantų yra patyrę bent vieną trauminių įvykių, 5,4% iš jų patenka į aukštos PTSS rizikos grupę. PTSS rizikos grupei priskirti tiriamieji yra patyrę statistiškai daugiau trauminių nei kiti jų bendramoksliai ($t(200) = -4,56$, $p < 0,001$), tačiau šios grupės nesiskiria pagal psichologinį atsparumą, taip pat nepavyko aptikti ryšių tarp trauminių gyvenimo įvykių ir psichologinio atsparumo. Būsimi pareigūnai vyrai yra psichologiškai atsparesni nei jų kolegės moterys ($t(205) = 3,43$, $p < 0,001$).

Išvados. Dauguma būsimų pareigūnų yra susidūrę su trauminiiais įvykiais iki darbo policijoje pradžios, dalį jų galima priskirti potrauminio streso rizikos grupei, tačiau priešingai nei aptartoje literatūroje, trauminė patirtis nebuvo susijusi su būsimų pareigūnų atsparumu. Yra svarbu toliau tyrinėti didesnę policijos pareigūnų psichologinį atsparumą lemiančius veiksnius, siekiant užtikrinti prevencijos bei pagalbos galimybes susidūrus su PTSS, ir psichologinio atsparumo skatinimą darbe.

Šis tyrimas yra VU Psichotraumatologijos centro atliekamo tyrimo „Patyrusių ir pradedančiųjų policijos pareigūnų patiriamas stresas ir įveika“ dalis. Darbo vadovė – doc. dr. Neringa Grigutytė.

Raktiniai žodžiai: trauminiai įvykiai, PTSS, psichologinis atsparumas, pradedantieji policijos pareigūnai.

SMURTINIUS NUSIKALTIMUS ARTIMOJE APLINKOJE ĮVYKDŽIUSIŲ NUTEISTŲJŲ ASMENYBĖS BRUOŽŲ IR KRIMINOGENINIŲ RIZIKOS VEIKSNIŲ SĄSAJOS

Liubovė Jarutienė
Vilniaus universitetas

Individualių asmens charakteristikų ir kriminogeninių poreikių įvertinimas yra vienas esminių žingsnių kryptingai planuojant darbą su teisės pažeidėju (Bloomfield, 2018; Bonta & Andrews, 2010; Laurinaitytė ir kt., 2017). Atsižvelgiant į pastaruosiu metu didėjančius smurto artimoje aplinkoje mastus, ypač svarbu gilintis į smurtaujančių artimoje aplinkoje kaip specifinės teisės pažeidėjų grupės individualias charakteristikas bei šiai grupei būdingus nusikalstamo elgesio rizikos veiksnius.

Šiuo tyrimu buvo siekiama palyginti artimoje aplinkoje smurtavusių ir kitokio pobūdžio nusikaltimus įvykdžiusių asmenų sociodemografines charakteristikas, asmenybės bruožus ir kriminogeninius rizikos veiksnius. Tyrime dalyvavo atsitiktiniu būdu atrinkti 330 nuteistieji, atliekantys laisvės atėmimo bausmę Lietuvos įkalinimo įstaigose (283 vyrai ir 47 moterys), iš kurių 29 buvo teisti už smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje. Tyrimo metu buvo renkami sociodemografiniai duomenys, vertinami asmenybės bruožai pasitelkiant Minesotos daugiafazį asmenybės aprašą-2 (MMPI-2; Butcher et al., 2013) ir analizuojama nusikalstamo elgesio rizika bei atskiri kriminogeniniai veiksniai taikant Teisės pažeidėjo vertinimo sistemą (OASys; Home Office, 2002).

Tyrimo rezultatai rodo, kad, lyginant su kitokio pobūdžio nusikaltimus įvykdžiusiais asmenimis, artimoje aplinkoje smurtavę asmenys dažniau patys yra patyrę artimųjų smurtą. Šie asmenys taip pat pasižymėjo reikšmingai aukštesniais MMPI-2 Socialinio introvertiškumo (Si), Depresiško (DEP), Socialinio diskomforto (SOD) skalių įverčiais. Be to, lyginant su kitokio pobūdžio nusikaltimus įvykdžiusių asmenų OASys vertinimo rezultatais, smurtavusių artimoje aplinkoje asmenų grupė pasižymėjo ryškesnėmis Ryšių, Piktnaudžiavimo alkoholiu ir Emocinės gerovės problemomis bei mažiau išreikštomis Lėšų tvarkymo ir pajamų, Gyvenimo stiliaus ir draugų, Piktnaudžiavimo narkotikais problemomis. Taigi, šio tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad, lyginant su kitokius nusikaltimus įvykdžiusiais asmenimis, artimoje aplinkoje smurtavę asmenys gali pasižymėti specifiniais asmenybės bruožais bei kriminogeniniais rizikos veiksniais. Pranešimo metu tyrimo rezultatai bus analizuojami atsižvelgiant į Lietuvoje bei užsienio šalyse taikomą praktiką dirbant su smurtaujančiais artimoje aplinkoje.

Santrauka parengta LMT finansuoto mokslininkų grupių projekto „Laisvės atėmimo bausmę atliekančių smurtautojų asmenybės bruožų ir kriminalinės rizikos veiksnių sąsajos“ (MIP-004/2015) duomenų pagrindu. Projekto vadovė – doc. dr. Ilona Laurinaitytė.

Raktiniai žodžiai: asmenybės bruožai, kriminogeniniai rizikos veiksniai.

FIZINĖS SVEIKATOS PROBLEMŲ TURINČIŲ ASMENŲ PSICHOLOGINĖ SAVIJAUTA COVID-19 PANDEMIJOS METU

Rasa Jokubauskaitė, Monika Kvedaraitė, dr. Odeta Geleželytė
Vilniaus universitetas

Ivadas. Vienas iš rizikos veiksnių, tikėtina, susijusių su psichologinės savijautos pablogėjimu COVID-19 pandemijos metu, yra jau egzistuojantys fizinės sveikatos sutrikimai (Liu, Chen, Lin, & Han, 2020). Taip pat pastebima, jog žmonės, kurie turi sveikatos sutrikimų, yra labiau susirūpinę dėl su pandemija susijusių sunkumų (Makhashvili et al., 2020). Nors vis daugėja tyrimų, analizuojančių COVID-19 pandemijos poveikį psichologinei gerovei, trūksta aiškumo, kaip pandemija veikia įvairių visuomenės grupių psichologinę savijautą. Todėl šio tyrimo tikslas – palyginti turinčių ir neturinčių fizinės sveikatos sutrikimų asmenų psichologinę savijautą COVID-19 pandemijos metu.

Metodika. Atliktas tyrimas yra didesnio Europos trauminio streso tyrimų asociacijos inicijuoto tyrimo dalis (Lotzin et al., 2020). Tyrimo dalyviai buvo kviečiami pildyti internetinę apklausą 2020 m. birželio-rugpjūčio mėn. Buvo analizuojami 241 tiriamųjų duomenys, iš kurių 85% moterų, amžiaus vidurkis – 40,65 (SD = 15,01). Tyrimo dalyviai suskirstyti į dvi grupes: 1) nurodę turintys fizinės sveikatos problemų (n = 74) bei 2) neturintys fizinės sveikatos problemų (n = 167). Adaptacijos sutrikimo simptomai buvo įvertinti Adaptacijos sutrikimo Naujo modulio-8 skale (ADNM-8; Kazlauskas et al., 2018), psichologinė gerovė įvertinta naudojant PSO-5 Geros Savijautos indeksą (WHO, 1998). Su COVID-19 pandemija susiję stresoriai buvo vertinti tyrimo autorių sudarytu klausimynu.

Rezultatai. Nustatyta, jog psichologinės gerovės indeksas ir adaptacijos sunkumų išreikštumas tarp turinčių ir neturinčių fizinės sveikatos problemų asmenų nesiskyrė. Tačiau buvo pastebėta, jog turinčius sveikatos problemų asmenis labiau paveikė ribota prieiga prie įprastų sveikatos apsaugos paslaugų ar vaistų ($\chi^2(1) = 6, p = 0,015$), nepakankamas sveikatos paslaugų prieinamumas rimtai sergantiems žmonėms ($\chi^2(1) = 17, p < 0,001$), baimė užsikrėsti koronavirusu ($\chi^2(1) = 9, p = 0,003$) bei kad užsikrėst artimieji ($\chi^2(1) = 4, p = 0,039$).

Išvados. Tyrimas parodė, kad pirmaisiais COVID-19 pandemijos mėnesiais turintys fizinės sveikatos problemų žmonės nesusidūrė su stipresniais adaptacijos sunkumais, jų psichologinė gerovė nebuvo prastesnė nei tokių sveikatos problemų neturinčių asmenų. Vis dėlto, pastebėta, kad tam tikri su pandemija susiję stresoriai fizinės sveikatos problemų turinčius žmones paveikė smarkiau.

Raktiniai žodžiai: COVID-19, psichologinė savijauta, fizinė sveikata.

JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ KASDIENINIŲ STRESINIŲ PATIRČIŲ, PSICHIKOS SVEIKATOS IR TAPATUMO PROCESŲ SĄSAJOS

Margarita Juodsnukytė, Austėja Dumarkaitė, dr. Inga Truskauskaitė-Kunevičienė,
Vilniaus Universitetas

Daugumai universiteto studentų studijų metai sutampa su tapatumo formavimosi laikotarpiu (Arnett, 2000). Nustatyta, kad studentai pasižymi aukštu patiriamo streso lygiu, o šis yra susijęs su didesne psichikos sveikatos sutrikimų, ypač depresijos ir nerimo, rizika (Schönfeld et al., 2016). Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) atliktu tarptautiniu tyrimu nustatyta, kad net 31% aukštųjų mokyklų studentų per paskutinius 12 mėn. susidūrė su bent vienu psichikos sveikatos sutrikimu (Auerbach et al., 2018). Taip pat yra nustatyta, kad tapatumo formavimosi sunkumai yra susiję su nerimo ir depresijos simptomų rizika (Luyckx et al., 2008; Samuolis et al., 2015). Vis dėlto tyrimų, kuriais būtų vertinamos stresinių patirčių ir tapatumo procesų sąsajos, vis dar trūksta. Taigi, šio tyrimo tikslas – nustatyti jaunų suaugusiųjų kasdieninių stresinių patirčių, psichikos sveikatos ir tapatumo procesų sąsajas.

Tyrime dalyvavo 195 Vilniaus universiteto pirmo kurso studentai nuo 18 iki 28 m. ($M = 19,31$; $SD = 1,33$; 79,5% moterys). Šis tyrimas yra didesnio projekto dalis, kuriame buvo susisiekiama su visais Vilniaus universiteto pirmo kurso studentais, o šiame tyrime naudojama atsitiktinai atrinkta dalis atsiliepusių pirmo kurso studentų duomenų. Kasdieninės streso patirtys buvo matuojamos Trumpu kasdinių stresorių klausimynu (BDSS-9, Scholten et al., 2014), Psichikos sveikatos rodikliai – Depresijos, nerimo ir streso klausimynu (DASS-21, Henry & Crawford, 2005), tapatumo procesai buvo vertinami Tapatumo raidos dimensijų skalės sutrumpinta versija (DIDS, Luyckx et al., 2008). Duomenų analizė atlikta naudojant struktūrinį lygčių modeliavimą (angl. SEM), vertinant mediacinius psichikos sveikatos rodiklių efektus tapatumo procesams stresinių patirčių kontekste, su programa Mplus 8.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad patiriamos kasdieninės streso patirtys yra teigiamai susijusios su psichologiniu stresu, nerimastingumu ir depresiškumu. Taip pat nustatyta, kad depresiškumas yra teigiamai susijęs su neadaptaviu tapatumo procesu bei neigiamai su adaptyviais tapatumo procesais. Be to, stresinės patirtys netiesiogiai, t.y., per padidėjusį depresiškumą, yra susijusios su tapatumo procesais. SEM modelis gerai tiko tyrimo duomenims ($\chi^2(70) = 91,81$, $p = 0,04$; CFI = 0,98, TLI = 0,97, RMSEA[90% CI] = 0,04 [0,008, 0,06]). Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad daugiau stresinių patirčių turintys studentai gali susidurti su tapatumo formavimosi iššūkiais tapsmo suaugusiuoju laikotarpiu.

Raktiniai žodžiai: tapatumas, psichikos sveikata, depresiškumas, nerimas, patiriamas stresas.

SMURTO PATYRIMO IR ELGESIO BEI EMOCINIŲ SUNKUMŲ SĄSAJOS PAAUGLYSTĖJE

Agnietė Kairytė, Ieva Daniūnaitė
Vilniaus universitetas

Ivadas. Smurto patirtis vaikystėje dažnai yra siejama su įvairiais psichologiniais sunkumais ir sutrikimais suaugus. Vis dėlto, psichologiniai sunkumai gali prasidėti jau paauglystėje. Be to, paauglystėje prasidėję psichologiniai sunkumai yra siejami su sunkesne psichologinių sunkumų eiga suaugus. Lietuvoje tyrimų,

kurie vertintų smurto patyrimą ir psichologinius sunkumus paauglių imtyse, yra maži. Šio tyrimo tikslas – įvertinti patirto smurto ypatumus paauglių imtyje bei įvertinti smurto patyrimo sąsajas su elgesio ir emociniais sunkumais paauglystėje.

Tyrimo metodika. Tyrime dalyvavo 189 paaugliai (56,6% mergaitės; amžius: $M = 14,85$; $SD = 0,63$) iš įvairių Lietuvos mokyklų. Tyrime naudota demografinių duomenų anketa; Norvegijos Nacionalinio smurto ir trauminio streso tyrimų centro sudarytas klausimynas, skirtas išsiaiškinti paauglių smurto patyrimą; Galių ir sunkumų klausimynas (SDQ), skirtas įvertinti paauglių patiriamus elgesio ir emocinius sunkumus; Psichologinio atsparumo skalės trumpoji versija (RS-14), skirta įvertinti psichologinį atsparumą.

Rezultatai. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių paauglių (69,8%) nurodė per gyvenimą patyrę bent vienos rūšies smurtą. Paaugliai daugiausia patyrė psichologinio smurto, fizinio smurto ir seksualinio smurto internete. Įvertinus bendruosius elgesio ir emocijų sunkumus, nustatyta, kad daugiau sunkumų pasireiškė smurtą patyrusiems paaugliams nei jo nepatyrusiems. Kuo daugiau rūšių smurto patyrė paaugliai, tuo daugiau pasireiškė elgesio ir emocijų sunkumų. Nustatyta, jog elgesio ir emocinius sunkumus teigiamai prognozavo smurto patyrimas, o neigiamai – psichologinis atsparumas.

Išvados. Tyrimas atskleidė didelį smurto paplitimą paauglių imtyje. Smurto patyrimas buvo susijęs su psichologinių sunkumų pasireiškimu paauglystėje. Smurto patyrimas ir mažesnis psichologinis atsparumas prognozavo didesnius elgesio ir emocinius sunkumus jau paauglystės amžiuje. Reikalingi tolesni longitudinaliniai tyrimai, padėsiantys atskleisti rizikos ir apsauginius veiksnius paauglių raidoje.

Raktiniai žodžiai: smurtas, elgesio ir emociniai sunkumai, paauglystė, psichologinis atsparumas.

50+ AMŽIAUS ŽMONIŲ PAŽINTINIŲ FUNKCIJŲ TYRIMAS ACE-III IR SAVISTATOS INSTRUMENTAIS

Raminta Kamandulytė, Skaistė Daugėlaitė

Vilniaus universitetas

Įvadas. Šiuo metu žmoniją vis labiau neramina santykinai spartus gyventojų senėjimas (WHO, 2011). Lietuva yra ne išimtis: čia senėjimas spartesnis negu daugelyje ES šalių (Bagdonas, Kairys ir Zamaljeva, 2016). Todėl aktualūs tampa tiek fizinių ir psichinių funkcijų senėjimo procesai, tiek to senėjimo

įvertinimo būdai. Lietuva stipriai atsilieka asmens psichinio funkcionavimo įvertinimo srityje. Ne išimtis ir tokio funkcionavimo dinamikos įvertinimas žmogui senstant. Šio tyrimo tikslas – adaptuoti Australijos psichologų instrumentą ACE-III vyresnio amžiaus žmonių (50+m.) pažintinių funkcijų raidai įvertinti.

Tyrimo metodika. Tyrime dalyvavo 162 tiriamieji, kurių amžius buvo nuo 50 iki 97 m. ($M=68,3$, $SD=11,1$), iš kurių buvo 104 (64,2%) moterys ir 58 (35,8%) vyrai. Pagyvenusių žmonių pažintinėms funkcijoms tirti buvo naudojama Adenbruko kognityvinio tyrimo trečioji redakcija (ACE-III, Mioshi et al., 2006), kurią norima standartizuoti Lietuvos vyresnio amžiaus žmonių populiacijai. ACE-III validavimo tikslais buvo taikytas Lietuvoje jau standartizuotas Hopkinso žodinės atminties testas (HVLT-R, Benedict, Schretlen, Groninger, & Brandt, 1998). Tyrime taip pat naudotas subjektyvaus savo pažintinių funkcijų vertinimo instrumentas (SSPFV).

Rezultatai ir išvados. Čia pateikiame tik preliminarius gautų duomenų koreliacinės analizės rezultatus. ACE-III atminties užduotys yra labiausiai teigiamai susijusios su HVLТ-R atminties testu (koreliacijos svyruoja nuo 0,302 iki 0,506). Galima sakyti, kad ACE-III atminties užduočių ryšys su HVLТ-R testu rodo, jog pastarieji matuoja susijusius konstruktus. Aukštesnis ACE-III įvertis susijęs su palankesniu savo atminties vertinimu. Amžius neigiamai susijęs su visais ACE-III kintamaisiais (koreliacijos svyruoja nuo -0,115 iki -0,454) (stipriausiai su atmintimi ($r = -0,366$, $p < 0,001$)). Galima daryti išvadą, kad senstant pažintiniai gebėjimai prastėja (labiausiai – atminties gebėjimai). Mokymosi trukmės metais ryšys su visais ACE-III kintamaisiais (koreliacijos svyruoja nuo 0,169 iki 0,387) (ypač su kalba, $r = 0.343$, $p < 0.001$) patvirtina prielaidą, kad ilgesnis pažintinių funkcijų apkrovos laikas stiprina kognityvinį rezervą. Tarp mokymosi trukmės ir SSPFV, tarp SSPFV ir amžiaus žymių sąsajų nebuvo. Bendra išvada: ACE-III instrumentas, matuojantis kelis pažintinius gebėjimus, gali būti taikomas pagyvenusių ir senų žmonių kognityviam funkcionavimui bei jo dinamikai įvertinti.

Tyrimo vadovas: A. Bagdonas, Vilniaus universitetas, Psichologijos institutas.

Raktiniai žodžiai: ACE-III, pažintiniai gebėjimai, atmintis, senėjimas, kognityvinis funkcionavimas.

KOSMETINES OPERACIJAS ATLIKUSIŲ IR NEATLIKUSIŲ MOTERŲ PASITENKINIMO KŪNO VAIZDU, PALANKUMO KOSMETINĖMS OPERACIJOMS IR SOCIODEMOGRAFINIŲ RODIKLIŲ SĄSAJOS

Eglė Kavaliauskaitė
Klaipėdos universitetas

Įvadas. Pasitenkinimo kūno vaizdu tyrimai, atlikti nuo XX a. paskutinio dešimtmečio iki dabar, rodo, jog 50–70% moterų neigiamai vertina savo kūno vaizdą (Murray et al., 2017). Per pirmąjį XXI a. dešimtmetį atliekamų kosmetinių operacijų skaičius išaugo 303% ir toliau kasmet didėja 5.4%. Moterys sudaro apie 90% kosmetines operacijas atliekančių klientų (Ashikali, Ditmar, & Ayers, 2017). Tyrimo tikslas – atskleisti kosmetines operacijas atlikusių ir neatlikusių moterų pasitenkinimo kūno vaizdu sąsajas su palankumu kosmetinėms operacijoms bei kai kuriais sociodemografiniais rodikliais.

Metodika. Tyrime dalyvavo 284 moterys; 122 iš jų nurodė atlikusios vieną ar daugiau kosmetinių operacijų (amžius: $M (SD) = 35.39 (8.39)$). Tyrime naudoti šie instrumentai: *Pasitenkinimo kūno vaizdu skalė*, *Pasitenkinimo kūnu skalė*, *Palankumo kosmetinėms operacijoms skalė* bei sociodemografiniai klausimai.

Rezultatai. Taikant Mann – Whitney U testą, skirtą nepriklausomų imčių rangų vidurkių skirtumo reikšmingumui apskaičiuoti, nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai – kosmetines operacijas atlikusios moterys mažiau nepatenkintos savo kūno dalimis nei kosmetinių operacijų neatlikusios ($U=7947$, $p=0.005$). Kosmetines operacijas atlikusios moterys mažiau nei jų neatlikusios nepatenkintos savo krūtine ($U=8108.50$, $p=0.008$), pilvu ($U=7756.50$, $p=0.002$) ir rankomis ($U=8387.50$, $p=0.023$). Tyrime dalyvavusių kosmetines operacijas atlikusių moterų palankumas joms yra didesnis nei moterų, neatlikusių kosmetinės operacijos ($U=7348$, $p=0.000$). Daugiausiai tiriamųjų nurodė atlikusios krūtų (49.2%), nosies (19.7%) bei vokų (13.9%) kosmetines operacijas. Daugiau nei pusė tiriamųjų nurodė atlikusios vieną kosmetinę operaciją (59.8%). Tyrime dalyvavusių moterų palankumas kosmetinėms operacijoms susijęs su

pasitenkinimu kūno vaizdu ($r_s=-0.293$, $p<0.01$), bendru nepasitenkinimu kūnu ($r_s=0.336$, $p<0.01$), nepasitenkinimu galvos ($r_s=0.319$, $p<0.01$) bei kūno ($r_s=0.258$, $p<0.01$) dalimis. Atliktų kosmetinių operacijų kiekis statistiškai reikšmingai susijęs su tiriamųjų pajamomis ($r_s=0.187$, $p<0.05$), neatlikusių kosmetinių operacijų tiriamųjų palankumas joms statistiškai reikšmingai susijęs su jų išsilavinimu ($r_s=0.159$, $p<0.05$).

Išvados. Šiame tyrime nustatyta, jog kosmetines operacijas atlikusios moterys mažiau nepatenkintos savo kūno dalimis nei jų neatlikusios. Nustatyta, jog tyrime dalyvavusių kosmetines operacijas atlikusių moterų palankumas kosmetinėms operacijoms yra didesnis nei moterų, neatlikusių kosmetinės operacijos. Tyrimo metu nustatytos statistiškai reikšmingos sąsajos tarp moterų pasitenkinimo kūno vaizdu ir kūno dalimis bei palankumo kosmetinėms operacijoms. Beveik pusė tiriamųjų (49.2%) nurodė atlikusios krūtų kosmetinę operaciją. Nustatyta, jog didesnes pajamas gaunančios moterys atliko daugiau kosmetinių operacijų; aukštesnį išsilavinimą turinčios moterys jaučia mažesnę palankumą kosmetinėms operacijoms.

Baigiamojo darbo vadovė – prof. dr. Reda Gedutienė, Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Psichologijos katedra.

Raktiniai žodžiai: kūno vaizdas, moterų pasitenkinimas kūnu, kosmetinės operacijos, sociodemografiniai rodikliai.

MEDICINOS PERSONALO PSICHOLOGINĖS SAVIJAUTOS BEI KETINIMO KEISTI PROFESIJĄ SĄSAJOS COVID-19 PANDEMIJOS KONTEKSTE

Monika Kvedaraitė, dr. Odeta Geležėlytė, dr. Lina Jovarauskaitė
Vilniaus universitetas

COVID-19 pandemija – beprecedentė situacija, paveikusi beveik visas mūsų gyvenimo sritis. Vis dėlto, viena labiausiai paveiktų grupių – medicinos personalas, kuris pandemijos metu susidūrė su vis didėjančiais reikalavimais, nuolat kintančiomis ir neįprastomis darbo sąlygomis, personalo trūkumu ir nuolatine rizika užsikrėsti (El-Hage, et. al., 2020). Kai kurie tyrimai rodo, jog COVID-19 pandemijos sukeltas papildomas spaudimas neigiamai paveikė medicinos personalo psichologinę savijautą (Chatzittofis, et. al. 2021), tačiau žinių šioje srityje vis dar itin trūksta. Šio tyrimo tikslas – įvertinti medicinos personalo psichologinę savijautą COVID-19 pandemijos metu bei nustatyti veiksnius, susijusius su noru keisti profesiją.

Tyrimo duomenys buvo rinkti naudojant nuotolinės apklausos anketą 2020 m. liepos – rugpjūčio mėnesiais. Tyrime dalyvavo 285 sveikatos priežiūros specialistai iš Lietuvos, iš kurių – 85,3% moterys, tyrimo imties amžiaus vidurkis – 40,30 (SD = 10,80). Psichologiniams sunkumams (depresijai, nerimui ir stresui) įvertinti naudota Depresijos, Nerimo ir Streso skalė (DASS-21; Henry & Crawford, 2005), psichologinė gerovė įvertinta naudojant PSO-5 Geros Savijautos indeksą (WHO-5 Well-Being Index; WHO, 1998). Ketinimas keisti profesiją bei su COVID-19 susiję veiksniai (baimė užsikrėsti virusu, požiūris į apsaugines priemones, ligos eigą) buvo įvertintas tyrimo autorių sudarytais klausimais.

Tyrimas atskleidė, jog 24,6% (n = 70) tiriamųjų nurodė patiriantys vidutinio stiprumo ar stiprias depresijos reakcijas, 9,5% (n = 27) nurodė patiriantys vidutinį ar stiprų nerimą ir 48,1% (n = 127) nurodė patiriantys vidutinio stiprumo ar stiprų stresą. Apklaustų sveikatos priežiūros specialistų psichologinės gerovės indekso vidurkis – 42,78% . Iš apklaustųjų daugiau nei pusė (59,6%) išreiškė norą keisti profesiją. Su stipresniu noru keisti profesiją buvo susijęs jaunesnis amžius (OR = 0,96, p = 0,005), stipresnės depresijos (OR = 1,13, p = 0,017) ir streso (OR = 1,15, p = 0,010) reakcijos. Lytis, nerimo lygis, psichologinė gerovė ir su COVID-19 susiję veiksniai nebuvo reikšmingi prognozuojant norą keisti profesiją. Šio tyrimo rezultatai nurodo itin didelį psichosocialinės paramos poreikį Lietuvos sveikatos priežiūros sistemoje dirbantiems specialistams, siekiant išvengti perdegimo darbe bei personalo trūkumo pandemijos metu.

Raktiniai žodžiai: COVID-19, medicinos personalas, psichologinė sveikata.

INTERNETINĖS DĖMESINGU ĮSISĄMONINIMU PAGRĮSTOS INTERVENCIJOS TRAUMINIŲ ĮVYKIŲ PATYRUSIEMS JAUNIEMS SUAUGUSIEMS VEIKSMINGUMAS

Julija Mingaudaitė, Austėja Dumarkaitė, dr. Inga Truskauskaitė-Kunevičienė,
Vilniaus universitetas

Dalis žmonių, kurie patiria trauminių įvykių, patiria potrauminio streso požymių (Bryant, 2019). Potrauminio streso sutrikimas Lietuvos sveikatos sistemoje yra atpažįstamas retai, todėl trūksta prieinamos į traumą orientuotos psichologinės pagalbos (Kazlauskas, Želvienė ir Eimontas, 2017). Viena iš galimų pagalbos formų yra dėmesingu įsisąmoninimu pagrįsta terapija (Jasbi et al., 2018; Valenstein-Mah et al., 2019). Tyrimai rodo, kad dėmesingu įsisąmoninimu pagrįsta terapija gali sumažinti ne tik PTSS simptomus, bet ir dažnai kartu patiriamus depresiškumą ir nerimą (Jasbi et al., 2018) bei sustiprinti pozityvią psichikos sveikatą (Reyes, Bhatta, Muthukumar, & Gangozo, 2020). Internetinės intervencijos gali padidinti pagalbos traumas patyrusiems asmenims prieinamumą, tačiau jų veiksmingumą patvirtinančių tyrimų vis dar trūksta (Kuester, Niemeier & Knaevelsrud, 2016). Taigi šio tyrimo tikslas – įvertinti trauminių įvykių patyrusių jaunų suaugusiųjų psichikos sveikatos pokyčius taikant internetinę dėmesingu įsisąmoninimu pagrįstą intervenciją.

Tyrimo dalyvavo 25 universiteto studentai (96% moterų; amžius: M = 23,32; SD = 3,0), patyrę trauminių įvykių. Visi tyrimo dalyviai naudojo aštuonių savaičių trukmės internetinę intervencinę programą, paremtą dėmesingo įsisąmoninimo principais. Dalyvių savijauta buvo vertinta prieš intervenciją ir intervencijai pasibaigus. Intervencijos veiksmingumo vertinimui buvo naudojami šie kintamieji: potrauminio streso požymiai (ITQ, Cloitre et al., 2018), depresiškumas (PHQ-9, Spitzer et al., 2000), generalizuoto nerimo sutrikimo simptomai (GAD-7, Spitzer et al., 2006) bei pozityvi psichikos sveikata (PMH scale, Lukat et al., 2016).

Tyrimu nustatytas mažas intervencijos efektas potrauminio streso simptomams (Cohen's d = 0,4). Tyrimo rezultatai atskleidė, jog statistiškai reikšmingai sumažėjo vengimo reakcijos (t = 2,47, p < 0,05), o 20% (n = 5) dalyvių reikšmingai sustiprėjo pozityvi psichikos sveikata (RCI > 1,96). Pranešime taip pat bus aptarti individualūs dalyvių psichologinės sveikatos pokyčiai ir internetinės dėmesingu įsisąmoninimu pagrįstos intervencijos taikymo galimybės.

Projektas finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų pagal priemonės Nr. 09.33.3-LMT-K-712 veiklą „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Projekto nr. 09.3.3-LMT-K-712-22-0186.

Raktiniai žodžiai: trauma, psichikos sveikata, psichologinė pagalba internetu, dėmesingas įsisąmoninimas.

INTUICIJA IR TARPASMENINIS TRAUMINIS PATYRIMAS

Lina Navickaitė

Vilniaus universitetas

Mūsų kultūroje intucija yra dažnai nuvertinama – tiek edukacinė sistema, tiek iš kartos į kartą perduodamas tautosakos palikimas (pvz.: „devynis kartus matuok, dešimtą kirpk“) suponuoja racionalaus samprotavimo maksimalizmą. Todėl yra polinkis pasikliauti racionalumu, kuris skirtingai nei intucija, sistemiškai priima svarbius informacijos šaltinius ir sumažina klaidų kiekį. Tačiau intucija nėra bevertė. Kokia intucijos raiška trauminių patirčių atvejais? Siekiant geriau suprasti mažai tyrinėtą sritį, buvo atlikta literatūros analizė.

Intucija apima staigų atpažinimą, greitą žinojimą, atsirandantį sąmoningumą, neverbalines įžvalgas ir holistinį – integralų supratimą. Intucija su traumine patirtimi susijusi keliais aspektais: neurofiziologiniu, kognityviniu ir elgesio. Intucija reprezentuoja santykiuose svarbius, sudėtingus procesus, vykstančius dešiniajame smegenų pusrutulyje. Pastarojo įspaudai prisideda prie prieraišumo patirties sutrikdymų, susijusių su santykiuose patirta trauma. Intucijos sukeltas sužadninimas skatina reguliacijos sutrikimus, todėl kelia grėsmę besivystančioms esminėms dešinio pusrutulio funkcijoms. Subjektyviai patiriama intucija remiasi implicitinių žinių banku, suformuotu neartikuliuotu fenomenologiniu aplinkos patyrimu. Trauminis stresas vaikystėje gali sukelti afekto pakitimus, sunkumus emocijų intensyvumo reguliacijoje, vidinių emocijų būsenų ignoravimą. Iškyla grėsmė integralumui – patirtis tampa suskaldyta. Atsižvelgiant į siekį prisitaikyti smurtaujančioje aplinkoje, patys to nesuvokdami vaikai išsivysto gebėjimą nuskaityti aplinkoje esančius įspėjamuosius ženklus, signalizuojančius apie puolimą – išmokstama atpažinti subtilius pokyčius veido išraiškose, kūno kalboje, kurie signalizuoja apie pyktį, seksualinį susijaudinimą, apsvaigimą, disociaciją.

Intuityvus informacijos apdorojimas gali klaidinti. Menkiausios užuominos iš aplinkos gali sukelti neadekvačią reakciją, nes remiantis trauminės patirties įspūdžiais atsiranda pasąmoningas lūkestis apie santykiuose būsiantį pavojų. Tačiau išvystyta intucija gali būti specifinis potrauminio augimo rezultatas – kompleksinę traumą patyrę klinicistai pasižymi labiau išvystyta intucija, o artistiškas ar mokslinis įkvėpimas lyg genialumo pliūpsnis, pakelia asmenį iš emocinės traumos į naują būseną. Taigi, integruota patirtis leidžia geriau pritaikyti intucijos nešamą naudą ir palaikyti realistišką santykį su aplinka. Intucija yra sunkiai išmatuojamas ir mažai tyrinėtas fenomenas traumos kontekste, todėl svarbu analizuoti taikant kokybinius metodus ir siekiant geriau suprasti traumos ir intucijos patyrimą terapijoje, psichologų ar pagalbos siekiančių individų imtyje.

Darbo vadovė: prof. Gražina Gudaitė, Vilniaus Universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas.

Raktiniai žodžiai: intucija, tarpasmeninis trauminis patyrimas.

PSICHOLOGINIŲ SUNKUMŲ IR MINČIŲ APIE SAVIŽUDYBĘ SĄSAJOS COVID-19 PANDEMIJOS EIGOJE

Augustė Nomeikaitė, Monika Kvedaraitė, dr. Odeta Geleželytė
Vilniaus universitetas

COVID-19 pandemija sukėlė ne tik neigiamų padarinių žmonių fizinei sveikatai, bet ir neišvengiamai palietė jų psichologinę savijautą. 2020 m. pradžioje Europos trauminio streso tyrimų asociacija (ESTSS) inicijavo plataus masto longitudinalinį tyrimą, atliekamą 11 Europos šalių, tarp jų – ir Lietuvoje, apie su COVID-19 pandemija susijusias stresines patirtis bei psichikos sveikatos rodiklius (Lotzin et al., 2020).

Pirmojo etapo duomenys Lietuvoje buvo renkami 2020 m. birželio-rugpjūčio mėnesiais, o antrojo – nuo 2020 m. gruodžio iki 2021 m. vasario. Pranešimo tikslas – išsiaiškinti sąsajas tarp psichologinių sunkumų, pasireiškiančių COVID-19 pandemijos eigoje, ir minčių apie savižudybę. Tyrime naudota Savižudiškų minčių intensyvumo skalė (SIDAS, Van Spijker et al., 2014), Adaptacijos sutrikimo naujo modelio skalė (ADNM-8, Kazlauskas et al., 2018), Pacientų sveikatos klausimynas apie depresiją ir nerimą (PHQ-4) bei klausimas apie vienišumo jausmą COVID-19 pandemijos metu (Lotzin et al., 2020). Į analizę įtraukta 200 tiriamųjų, nuo 18 iki 79 m. ($M = 38,66$, $SD = 13,6$), kurių 89,5% – moterys.

Rezultatai parodė, kad 137 dalyviai nurodė per pastarąjį mėnesį neturėję minčių apie savižudybę tiek pirmojo tyrimo etapo metu, tiek antrojo. 19 tiriamųjų, kurie nurodė neturėję minčių apie savižudybę pirmojo etapo metu, jų turėjo antrojo etapo metu. 15 tiriamųjų antrojo etapo metu nurodė jau nebegalvojančius apie savižudybę, nors pirmojo etapo metu jie pateko į savižudybės rizikos grupę. 29 dalyvių suicidinė rizika pastebėta tiek pirmojo, tiek antrojo etapo metu. Tyrimo dalyvių, turinčių minčių apie savižudybę, dalis imtyje statistiškai reikšmingai nepakito lyginant pirmąjį ir antrąjį matavimus ($\chi^2 = 0,27$, $p = 0,607$). Logistinė regresinė analizė ($\chi^2(10) = 66,3$ ($p < 0,001$)) atskleidė, jog, kontroliuojant tiriamųjų lytį, amžių ir turimus psichikos sutrikimus, vienišumas ($OR = 1,9$) ir nerimas ($OR = 1,46$) reikšmingai prognozavo mintis apie savižudybę. Šalia į analizę įtraukta adaptacijos sutrikimo rizika ir depresiškumas minčių apie savižudybę reikšmingai neprognozavo.

Apibendrinant, nors duomenys rodo, kad pandemijos eigoje asmenų, turinčių minčių apie savižudybę, reikšmingai nepadaugėjo, tokie su COVID-19 pandemija susiję sunkumai, kaip vienišumas ir nerimas, siejasi su didesne minčių apie savižudybę rizika.

Projektas finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų pagal priemonės Nr. 09.33.3-LMT-K-712 veiklą „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Projekto nr. 09.3.3-LMT-K-712-22-0183.

Raktiniai žodžiai: COVID-19, psichologinė savijauta, mintys apie savižudybę.

MOTINŲ IR VAIKŲ TARPUSAVIO SĄVEIKŲ BEI JŲ SĄSAJŲ SU MOTINOS EMOCINE BŪSENA TYRIMAS TAIKANT VAIZDO ANALIZĖS METODĄ

Danutė Padelskaitė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Ankstyvoji tėvų ir vaikų tarpusavio sąveika – vienas iš ankstyviausių ir stipriausių veiksnių, veikiančių vaiko socialinę ir emocinę raidą. Mokslinėje literatūroje pastebima, jog tėvų emocinė būseną yra susijusi su tėvų jautrumu vaiko poreikiams, vaiko būseną ir raidą (Madigan, 2015). Nors užsienio mokslinėje literatūroje motinos-vaiko tarpusavio sąveikų tema taikant vaizdo įrašų analizę nėra nauja, tačiau Lietuvoje motinos ir vaiko sąveikas analizuojančių tyrimų beveik nėra (Kalinauskienė ir kt., 2009; Lukauskienė, 2011). Darbo tikslas: atskleisti motinos-vaiko tarpusavio sąveikų ypatumus ir jų ryšį su motinos emocine būseną ir patiriamais jausmais vaikui. Uždaviniai: 1) aprašyti stebėjimo metu matytus motinos ir vaiko tarpusavio sąveikų ypatumus; 2) įvertinti motinos emocinę būseną; 3) atskleisti motinos patiriamus jausmus, kuriuos sukelia vaikas; 4) nustatyti sąsajas tarp motinos ir vaiko tarpusavio sąveikų ypatumų ir motinos emocinės būsenos bei jausmų vaiko atžvilgiu.

Tyrimė dalyvavo 30 motinų ir jų vaikų (53,3 proc. berniukų ir 46,7 proc. mergaičių) diadų. Tyrimė dalyvavusių motinų amžius svyravo nuo 28 iki 38 metų (vidurkis $30,8 \pm 2,92$), o vaikų amžius svyravo nuo 18 iki 24 mėn. (vidurkis $19,8 \pm 1,96$). 63 proc. ($n = 19$) tyrimė dalyvavusių vaikų buvo pirmasis vaikas šeimoje. Tyrimė buvo taikoma mišri tyrimė metodologija: kiekybinė (vertinama motinos emocinė būseną: depresiškas, stresas, patiriami jausmai vaiko atžvilgiu) ir kokybinė (vertinamas motinos ir vaiko bendras žaidimas ir pagal tai daromos išvados apie motinos ir vaiko tarpusavio sąveikų ypatumus).

Tyrimė metu nustatytas teigiamas ryšys tarp motinos ir vaiko tarpusavio sąveikų ypatumų ir motinos-vaiko tarpusavio bendradarbiavimo ir abipusiškumo, vaiko amžiaus ir motinos laiko praleidžiamo dirbant ar studijuojant. Vyresnis motinų amžius siejosi su mažiau išreikštu motinos-vaiko tarpusavio ryšiu: rečiau stebimas abipusiškumas ir mažiau bendradarbiaujama. Labiau išreikštas motinos negatyvumas susijęs su intensyviau jaučiamu motinos psichosocialiniu stresu, o vaiko teigiamas įsitraukimas ir motinos-vaiko tarpusavio sąveikos bendro žaidimo metu teigiamai susiję su stipresniais motinos negatyviais jausmais vaiko atžvilgiu.

Raktiniai žodžiai: motinos-vaiko tarpusavio ryšys, motinos emocinė būseną, vaizdo analizė.

SUSIDŪRIMO SU TEISMAIS PATIRTIS IR TEISĖS TECHNOLOGIJŲ SUVOKIMAS

Dovilė Petkevičiūtė-Barysienė

Vilniaus universitetas

Įvadas. Su teismais susidūrę asmenys yra mažiau patenkinti teismų darbu, mažiau jais pasitiki, prasčiau vertina jų teisingumą nei teismo procese nedalyvavusieji (pvz., Benesh, 2006; Higgins, Wolfe, & Walters, 2009). Tokie rezultatai aiškinami įvairiai, tačiau pastaraisiais metais daug dėmesio skiriama teisės technologijoms, galinčioms pagerinti bent keletą patirties teisme aspektų, pvz., paslaugų pasiekiamumą, procesų trukmę. Teisės technologijų suvokimas, savo ruožtu, yra dar nauja mokslo sritis, stokojanti

empirinių duomenų. Šio pranešimo tikslas – įvertinti, kaip teisės technologijas suvokia su teismais susidūrę ir su jais nesusidūrę asmenys.

Metodai. Tyrime dalyvavo 311 18-79 m. amžiaus asmenų (M = 28,6 m.), 17 proc. teisininkai, 16,1 proc. teisės studentai. Manoma, kad tik apie 30 proc. piliečių susiduria su teismais, šiame tyrime iš teisės išsimokslinimo neturinčių / jo nesiekiančių tyrimo dalyvių su teismais yra susidūrę 29,6 proc. (teisininkų – 72,8 proc.). Tyrimo dalyviams pateiktas klausimynas, sudarytas remiantis UTAUT (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology; Venkatesh et al., 2003), taip pat nagrinėti teisingumo lūkesčiai, suvokta rizika ir žinios apie teisės technologijas.

Rezultatai ir išvados. Nustatyta, kad su teismais susidūrę ir nesusidūrę asmenys skirtingai vertina 3 iš 5 UTAUT komponentų (ketinimą naudotis (behavioral intention, BI), prognozuojamoms pastangoms (effort expectancy, EE) ir palengvinančios sąlygos (facilitating conditions, FC)), taip pat skiriasi žinios apie teisės technologijas ir šioms technologijoms keliami teisingumo lūkesčiai. Tie patys technologijų suvokimo aspektai skirtingai vertinami ir teisininkų palyginti su ne teisininkais. Tolesnė analizė atskleidė, kad susidūrimas su teismais ir teisinis išsimokslinimas reikšmingai sąveikauja tik vienu aspektu – vertinant teisės technologijoms keliamus teisingumo lūkesčius. Teisme dalyvavusių teisininkų vertinimai yra žemiausi, o bendrosios populiacijos atstovų, dalyvavusių teisme – aukščiausi. Galima manyti, kad pastarieji turi prastesnius teismų teisingumo vertinimus, kurie gali skatinti aukštesnius lūkesčius potencialiai teisingesnėms technologijoms, o teisininkai – priešingai, matytų mažiau galimybių technologijomis padidinti suvoktą teisingumą. Apibendrinant, susidūrimas su teismais gali būti vertinamas kaip potencialus teisės technologijų priėmimo veiksnys.

Projektas bendrai finansuotas iš Europos socialinio fondo lėšų (projekto Nr. 09.3.3-LMT-K-712-19-0116) pagal dotacijos sutartį su Lietuvos mokslo taryba (LMTLT).

Raktiniai žodžiai: teisės technologijos, technologijų priėmimas, suvoktas teisingumas, susidūrimas su teismais, UTAUT.

JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ POTRAUMINIO STRESO RIZIKA COVID-19 PANDEMIJOS KONTEKSTE

Gabija Petrauskaitė, Austėja Dumarkaitė, dr. Inga Truskauskaitė-Kunevičienė

Vilniaus universitetas

Daugiau nei 70 proc. žmonių bent kartą gyvenime susiduria su trauminiais įvykiais, tačiau tik apie 4 proc. iš jų pasireiškia potrauminio streso simptomų (Kessler et al., 2017). Ankstesniais tyrimais nustatyta, kad potrauminio streso riziką didina tokie veiksniai kaip gretutiniai afektiniai sutrikimai ir socialinės paramos trūkumas. Vis dėlto tyrimų, nagrinėjančių skirtingus potrauminio streso sutrikimo (PTSS) ir kompleksinio PTSS simptomų atsiradimą lemiančius veiksnius vis dar trūksta, ypač, tapsmo suaugusiuoju laikotarpiu, kai psichikos sutrikimų rizika itin išauga. Taip pat mažai tyrinėtas COVID-19 pandemijos poveikis PTSS simptomų atsiradimui. Taigi, šio tyrimo tikslas – nustatyti jaunų suaugusiųjų PTSS ir KPTSS simptomų rizikos ir apsauginius veiksnius COVID-19 pandemijos kontekste.

Longitudiniame dviejų matavimų tyrime dalyvavo 204 universiteto studentai (amžius T1 metu $M = 19,11$; $SD = 1,11$; 76,5% moterų), patyrę trauminių įvykių. Pirmasis matavimas buvo atliktas prieš COVID-19 pandemiją, antrasis – pandemijos metu. Susidūrimui su trauminėmis patirtimis įvertinti buvo naudotas Gyvenimo įvykių sąrašas (LEC, Weathers ir kt., 2013), potrauminio streso simptomų vertinimui – Tarptautinis traumos klausimynas (ITQ, Cloitre et al., 2018), streso, nerimo ir depresijos simptomai buvo vertinti Depresijos, nerimo ir streso skale (DASS, Henry & Crawford, 2005), Socialinė parama – socialinės paramos klausimynu (F-SozU, Fydrich ir kt., 2009), o COVID-19 pandemijos poveikis – Pandemijos distreso skale (Truskauskaitė-Kuneviciene ir Kazlauskas, 2020). Duomenų analizei buvo analizuoti autoregresiniai struktūrinių lygčių (angl. SEM) modeliai su persikertančiais efektais (angl. Autoregressive cross-lagged analysis).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad iki pandemijos patirto streso lygis ir turėta socialinė parama neigiamai, o patirto nerimo lygis teigiamai susiję su kompleksinio potrauminio streso simptomų padidėjimu. Be to, nustatyta, kad trauminio įvykio naujumas yra teigiamai susijęs su potrauminio streso simptomų padidėjimu. SEM modelis gerai tiko tyrimo duomenims ($\chi^2(152) = 218,99$, $p < .001$; CFI = 0,97, TLI = 0,95, RMSEA[90% CI] = 0,05 [0,03, 0,06]). Šiuo tyrimu atkreipiamas dėmesys, kad vertinant COVID-19 pandemijos padarinius jaunuolių psichikos sveikatai svarbu atkreipti dėmesį ir į PTSS ir KPTSS simptomų raišką.

Projektas finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų pagal priemonės Nr. 09.33.3-LMT-K-712 veiklą „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Projekto nr. 09.3.3-LMT-K-712-22-0184.

Raktiniai žodžiai: PTSS, KPTSS, tapimo suaugusiuoju laikotarpis, potrauminis stresas, COVID-19.

AR INTERNETINĖS, TRUMPALAIKĖS INTERVENCIJOS GALI SUMAŽINTI STUDENTŲ STRESĄ?

Dainora Šakinytė

Vytauto Didžiojo universitetas

Pastebima, kad studentai susiduria su vis daugiau įvairių iššūkių ir stresorių (Maykrantz ir Houghton, 2018). Patiriamas stresas siejamas su neigiamais sveikatai padariniais: emociniu išsekimu, pakitimais širdies ir kraujagyslių sistemoje, padidėjusia psichikos ligų, suicido rizika ir kt. (Kim ir kt., 2018; Saleh ir kt., 2017). Manoma, kad siekiant sumažinti studentų patiriamą stresą galėtų būti taikomi internetiniai, trumpos trukmės mokymai, kurie būtų ne tik labiau prieinami, bet ir labiau mėgstami studentų (Meredith, Frazier, 2019). Yra tik keletas tokių mokymų tyrimų, todėl klausimas, ar tokios intervencijos yra efektyvios, nėra atsakytas (Fleischmann ir kt., 2018). Tyrimo tikslas – įvertinti dviejų internetinių, trumpalaikių streso įveikos intervencijų efektyvumą mažinant studentų stresą.

Tyrimo dalyvavo 73 studentai (14 vyrų ir 59 moterys, tiriamųjų amžius 19-25 metai). Eksperimento metu dviejų eksperimentinių grupių tiriamiesiems buvo pravaista po vieną internetinį 40 min. trukmės užsiėmimą. Priklausomai nuo eksperimento grupės, užsiėmimo metu vieniems studentams buvo pademonstruotas progresuojančios raumenų relaksacijos taikymas, kitiems taikytas psichoedukacijos užsiėmimas apie stresą ir jo valdymą. Prieš pat intervenciją ir iškart po intervencijos visų grupių dalyvių

buvo prašoma užpildyti Pozityvaus ir negatyvaus emocingumo (PANAS) (Watson ir kt., 1988) bei Subjektyviai suvokiamos raumenų įtamos (Tension Mannequin) (Webster ir kt., 1984) skales.

Gauti rezultatai parodė, kad studentams, kuriems buvo pravesta internetinė, trumpalaikė, progresuojančia raumenų relaksacija paremta intervencija ir studentams, kuriems buvo taikyta internetinė, trumpalaikė, psichoedukacija paremta intervencija, neigiamas emocingumas ($Z = -3,597$, $p = 0,001$ ir $Z = -2,486$, $p = 0,01$ atitinkamai) bei subjektyviai suvokiama raumenų įtampa ($Z = -3,894$, $p = 0,001$ ir $Z = -2,583$, $p = 0,01$ atitinkamai) sumažėjo. Studentų neigiamas emocingumas ir subjektyviai suvokta raumenų įtampa po internetinės, trumpalaikės, progresuojančia raumenų relaksacija paremtos streso įveikos intervencijos sumažėjo labiau nei po psichoedukacija paremtos streso įveikos intervencijos (Mann-Whitney $U = 163,5$, $p = 0,015$ ir Mann-Whitney $U = 160,5$, $p = 0,014$ atitinkamai).

Remiantis gautais rezultatais, tiek internetinė, trumpalaikė, progresuojančia raumenų relaksacija, tiek psichoedukacija paremta intervencija yra efektyvus būdas siekiant sumažinti studentų stresą.

Darbo vadovas: prof. dr. Aidas Perminas, VDU, SMF, Psichologijos katedra.

Raktiniai žodžiai: studentų stresas, internetinė, trumpalaikė intervencija.

TAPSMO TĖVAIS IŠGYVENIMAS PO NEAIŠKIOS KILMĖS NEVAISINGUMO PATIRTIES

Aušra Sirevičiūtė

Mykolo Romerio universitetas

Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis viena iš 6 vaisingo amžiaus porų susiduria su sunkumais susilaukti vaikų. Psichologinė nevaisingumo krizė gali palikti gilų įspaudą žmogaus gyvenime – tai gali būti gilus dvasinis skausmas arba atsiradusi vidinė branda, įveikimo jėga. Apie 15-30 proc. nevaisingumo atvejų nėra aptinkama aiški medicininė priežastis, o tai gali dar labiau apsunkinti nevaisingumo krizės išgyvenimą. Neretai tokios poros vis tiek susiduria su įprastai taikomais nevaisingumo gydymo būdais, nesant tikriems, kad pasirinktas gydymas iš tiesų atliepia esamą problemą. Be to, nesant aiškiai medicininei priežastčiai, poroms dažnai pavyksta sulaukti kūdikio natūraliu būdu. Atlikto kokybinio tyrimo metu buvo siekiama atskleisti: 1) neaiškios kilmės nevaisingumo patirties išgyvenimą bandymų sulaukti kūdikio metu bei nėštumo laikotarpiu; 2) tapsmo tėvais išgyvenimą po neaiškios kilmės nevaisingumo patirties.

Tyrimas atliktas duomenis surinkus giluminio, pusiau struktūruoto interviu būdu bei duomenų analizei taikant interpretacinę fenomenologinę analizę. Tyrimo dalyviai – 2 vyrai ir 4 moterys.

Atlikus duomenų analizę buvo išskirtos pagrindinės 4 meta-temos: 1) „Nevaisingumo įspaudas santykiyje su kitais“; 2) „Gilus savo vertės praradimas“; 3) „Kelionė link susitaikymo su prarasta galimybe tapti tėvais“; 4) „Ilgai lauktas tapsmas tėvais“. Konferencijos metu bus detaliau pristatomi meta-temos „Ilgai lauktas tapsmas tėvais“ radiniai. Tyrimo dalyvių pasakojimai atskleidė tai, jog perėjimo į tėvystę laikotarpis yra išgyvenamas kaip metas, kupinas nerimo, nuolatinės baimės prarasti kūdikį, sunkumų patikėti savo sėkmė. Taip pat tapsmo tėvais metu patiriamas ypatingo psichologinio ryšio su vaiku kūrimas. Be to, šis gyvenimo etapas yra lydimas įvairių tyrimo dalyvių savęs vaizdo pokyčių. Galiausiai, tyrimo dalyvių istorijos

atskleidė subjektyviai suvokiamą neigiamą nevaisingumo laikotarpio įtaką poros tarpusavio santykiams netgi sulaukus kūdikio.

Atlikto tyrimo mokslinė vadovė: doc. dr. Gabija Jarašiūnaitė-Fedosejeva (Vytauto Didžiojo universitetas)

Raktiniai žodžiai: nevaisingumas, tapsmas tėvais, kokybinis tyrimas.

KARANTINO DĖL COVID-19 IŠGYVENIMAS PAAUGLYSTĖJE: KRIZĖS PATYRIMAS IR JOS ĮVEIKA

Gintė Stančaitienė
Vilniaus universitetas

Pasaulyje pradėjus plisti virusui COVID-19, Lietuva, kaip ir daugelis šalių, ėmėsi priemonių pristabdyti viruso plitimą, tarp kurių buvo ir visuotinio karantino įvedimas. Pirmasis karantinas Lietuvoje prasidėjo 2020 m. kovo 16 d. ir tęsėsi iki birželio 16 d. Karantino metu įvesti apribojimai palietė ir paauglius – mokymas perkeltas į nuotolinę erdvę, apribotas fizinis kontaktas su paaugliams svarbiais, bet atskirai gyvenančiais asmenimis, todėl tikėtina, kad paaugliai karantino laikotarpiu patyrė padidintą streso lygį (Ellis, Dumas & Forbes, 2020). Tyrimai rodo, kad karantino metu suprastėjo paauglių psichinė sveikata (Loades et al., 2020), tačiau svarbu suprasti, kaip patys paaugliai apibūdina karantino patyrimą.

Pasibaigus pirmajam karantinui atliktas tyrimas, vadovaujamas doc. dr. Astos Adler, kuriame dalyvavo 24 paaugliai (12 vaikinių ir 12 merginų). Paauglių amžius svyravo nuo 13 iki 17 metų ($M = 15,38$; $SD = 1,15$), o karantino metu mokėsi 6-11 klasėse ($M = 8,75$, $SD = 1,23$). Pasitelkta „sniego gniūžtės“ atranka, t. y., tyrimo dalyvių ieškota kreipiantis į mokyklas, per pažįstamus žmones bei pasitelkus socialinį tinklą Facebook. Pasirinkta kokybinė tyrimo strategija – duomenys rinkti interviu būdu naudojant Biografinio pasakojimo interpretacinį metodą (Wengraf, 2008), duomenų analizė atlikta teminės analizės metodu (Braun & Clarke, 2006).

Išskirtos keturios pagrindinės temos, apibūdinančios tyrime dalyvavusių paauglių karantino patyrimą: Karantino paskelbimas – džiaugsmas ir šokas (1), Netekties išgyvenimai (2), Visas pasaulis namie (3), „Karantinas kaip iššūkis“: įveikos būdai (4). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad paaugliai susidūrė su nuotolinio mokymosi, bendravimo virtualiai ir su šeimos nariais, laiko tarp veiklų paskirstymo ar veiklų atradimo sunkumais. Susiduriant su šiais sunkumais paauglius palietė vienišumo jausmo, izoliacijos, nuovargio, nuobodulio, motyvacijos sumažėjimo išgyvenimai. Siekiant įveikti sunkumus paaugliai ėmėsi įvairių priemonių, tarp kurių buvo socialinės paramos siekimas, patirties įprasminimas užsiimant įvairiomis veiklomis, naujovių siekimas kasdienybėje. Nors dauguma pažymi, kad tai buvo išgyvenimo laikotarpis, kurį teko pralaukti, paaugliai po karantino jaučiasi patobulėję, geriau save pažinę ir įsitikinę, kad antrą kartą pasikartojus karantinui būtų lengviau.

Raktiniai žodžiai: paauglystė, karantinas, krizė, krizės įveika.

KAULŲ ČIULPŲ TRANSPLANTACIJĄ PATIRIANČIŲ PACIENTŲ PSICHOLOGINIO ĮGALINIMO SĄSAJOS SU GYVENIMO KOKYBE BEI EMOCINE BŪKLE

Marija Turlinskienė
Vilniaus universitetas

Psichologinis įgalinimas onkologinės ligos situacijoje apibrėžiamas kaip konstruktas, susiejantis individualias paciento stiprybes ir kompetencijas, turimas pagalbos sistemas ir aktyvų elgesį įsitraukiant į gydymosi procesą (Marzorati, 2018). Onkohematologinių pacientų, patiriančių agresyvų gydymą (Kaulų čiulpų transplantaciją, KČT) psichologinio įgalinimo (PI) mokslinių tyrimų beveik nėra, nors onkopsichologijoje PI laikomas vienu svarbiausių mechanizmų, susijusių su pacientų gyvenimo kokybe gydymo metu ir po jo.

Pirminiame tyrimo etape buvo keliamas tikslas įvertinti onkohematologinių pacientų, ruošiamų KČT, PI ryšius su jų emocine būkle bei gyvenimo kokybe gydymosi situacijoje. Keliami prielaida, kad PI turės statistiškai reikšmingas sąsajas su minėtais konstruktais.

Tyrimo metodika: pirminiame tyrimo etape apklausti 45 onkohematologiniai pacientai, iš jų 58% moterys, pacientų amžiaus vidurkis 55.72 metai (SD = 11,99), hospitalizuoti kaulų čiulpų transplantacijai VUL Santaros klinikose. Buvo vertinama pacientų emocinė būklė (Distreso termometras, Beck'o depresijos ir nerimo klausimynai), psichologinis įgalinimas (Vėžiu sergančiųjų psichologinio įgalinimo skalė) bei subjektyviai suvokiama gyvenimo kokybė (FACT-BMT). Taip pat buvo vertinami pacientų sociodemografiniai bei medicininiai kintamieji (diagnozė, KČT tipas, ECOG funkcinės būklės statusas).

Gauti rezultatai atskleidžia, kad pasiruošimo KČT metu pacientai pasižymi aukštais nerimo rodikliais, nerimo rodikliai susiję su pacientų vyresniu amžiumi ($r = 0,328$, $p < 0,05$). Pirminiai duomenys atskleidžia, kad pacientų PI teigiamai susijęs su pacientų išgyvenamu beviltiškumo jausmu ($r = 0,618$, $p < 0,01$). Taip pat PI teigiamai susijęs su pacientų suvokiama gyvenimo kokybe ($r = 0,381$, $p < 0,05$). Pacientų suvokiama gyvenimo kokybė savo ruožtu reikšmingai susijusi su pacientų nerimu ($r = -0,475$, $p < 0,01$) prieš KČT.

Išvados: gauti duomenys atskleidžia PI reikšmingas sąsajas su KČT pacientų gyvenimo kokybe ir emocine būkle (beviltiškumo išgyvenimu); gyvenimo kokybė tuo tarpu susijusi su pacientų emocine būkle (nerimu ir beviltiškumu). Tolimesni longitudinaliniai tyrinėjimai su didesne tiriamųjų imtimi leis įvertinti ir atskleisti PI konstrukto vaidmenį bei prognostines reikšmes KČT pacientų gyvenimo kokybei ir emocinei būklei gydymui pasibaigus.

Pateikti duomenys yra dalis disertacijos tyrimo „Onkohematologinių pacientų psichologinės būklės kismas taikant agresyvų gydymą“, darbo vadovė: doc. dr. Rūta Sargautytė. Tyrimui gautas Regioninio biomedicininų tyrimų etikos komiteto leidimas Nr. 2020/3-1217-699.

Raktiniai žodžiai: psichologinis įgalinimas, gyvenimo kokybė, emocinė būklė, kaulų čiulpų transplantacija.

GERIATRINĖS SLAUGOS DARBUOTOJŲ PERDEGIMO IR PRASMĖS PATYRIMO DARBE ASPEKTAI

Miglė Vainalavičiūtė

University of Malta Faculty for Social Wellbeing

Geriatrinės slaugos darbuotojai susiduria su sudėtingomis darbo sąlygomis, kurios gali paveikti jų sveikatą. Vyresnio amžiaus žmonių slauga kelia ne tik fizinių ir darbo saugos sunkumų, tačiau skatina emocinių bei intelektinių iššūkių atsiradimą (Westernmann, 2014). Darbe nuolat patiriamas stresas gali lemti perdegimo sindromo atsiradimą, kuris paveikia ne tik darbuotojo, tačiau ir pacientų bei organizacijos gerovę. Sveikatos priežiūros darbuotojų perdegimas darbe jau sulaukė tyrėjų dėmesio, vis tik sutinkama, jog trūksta tyrimų, kurie nagrinėtų veiksnius, galinčius padėti išvengti perdegimo.

Šiame tyrime perdegimui tirti pasitelktas klausimynas, paremtas Darbo reikalavimų ir išteklių modeliu (Bakker et. al., 2014), kuriame teigiama, jog darbo aplinkoje sutinkami per dideli reikalavimai yra esminė priežastis, dėl kurios išsivysto perdegimas. Modelyje pažymima, jog darbe suteikiami ištekliai gali būti vertinami kaip pagrindiniai veiksniai, lemiantys pozityvų darbuotojo įsitraukimą į darbą. Taip pat pasitelkus Prasmės patyrimo darbe klausimyną (Steger et al., 2012) buvo analizuota, ar prasmės patyrimas darbe gali veikti kaip papildomas veiksnys siekiant išvengti perdegimo.

Tyrimo tikslas – nustatyti ryšius tarp geriatrinės slaugos darbuotojų darbo išteklių (autonomija, grįžtamasis ryšys, galimybės tobulėti, kolegų parama, vadovo parama), darbo reikalavimų (darbo krūvis, kognityviniai reikalavimai, emociniai reikalavimai, vaidmens konfliktas), perdegimo (išsekimas, atsitraukimas), įsitraukimo ir prasmės patyrimo darbe.

Metodika. Tyrime, atliktame apklausus Vilniaus rajono geriatrinės slaugos darbuotojus, dalyvavo 151 tiriamasis, iš kurių 138 – moterys (91,39%) ir 13 – vyrų (8,61%). Tiriamųjų amžius buvo nuo 21 iki 80 metų ($M = 45,93$, $SD = 10,19$). Darbo stažas svyravo nuo 1 iki 44 metų ($M = 11,43$, $SD = 13,45$). Darbe buvo naudota daugiavarė regresinė analizė ir medijuojančių procesų nustatymo analizė.

Rezultatai. Bendrai darbo reikalavimai neprognozavo perdegimo. Vis tik, nustatyta, kad emociniai reikalavimai teigiamai prognozavo išsekimą: su kuo daugiau emocinių reikalavimų susiduriama, tuo didesnis išsekimas patiriamas. Nustatyta, kad kognityviniai reikalavimai teigiamai prognozavo atsiribojimą: didėjant kognityviniams reikalavimams, didėja atsiribojimas nuo darbo.

Dalis tyrime analizuotų darbo išteklių teigiamai prognozavo įsitraukimą į darbą. Grįžtamasis ryšys ir galimybės tobulėti teigiamai prognozavo įsitraukimą į darbą: gaunant daugiau grįžtamojo ryšio ir galimybių tobulėti, didėja darbuotojo įsitraukimas į darbą.

Nenustatyta, kad prasmės patyrimas darbe medijuoja sąsajas tarp darbo reikalavimų ir perdegimo. Visgi, nustatyta, jog prasmės patyrimas darbe medijavo sąsajas tarp kognityvinių reikalavimų ir atsiribojimo: kuo mažiau prasmės darbe patiriama, tuo silpnesnis ryšys tarp kognityvinių reikalavimų ir atsiribojimo.

Išvados. 1. Geriatrinės slaugos darbuotojų patiriami emociniai reikalavimai susieti su patiriamu didesniu išsekimu, o kognityviniai reikalavimai – su didėjančiu atsiribojimu nuo darbo. 2. Geriatrinės slaugos

darbuotojų įsitraukimą į darbą didino gaunamas grįžtamasis ryšys (apie atliekamą darbą) ir galimybės tobulėti. 3. Mažesnis prasmės patyrimas darbe tarp geriatrinės slaugos darbuotojų susilpnino ryšį tarp kognityvinių reikalavimų ir atsiribojimo nuo darbo.

Šiuo tyrimu siekta pagerinti supratimą apie slaugytojų ir slaugytojų padėjėjų darbo sąlygas geriatrinės slaugos skyriuose bei psichologinius aspektus, kurie ateityje galėtų prisidėti prie pozityvios darbo aplinkos kūrimo, taip pat kuriant perdegimo prevencijos strategijas.

Raktiniai žodžiai: perdegimas, įsitraukimas, prasmės darbe patyrimas.

ISLAMO KULTŪROS VAIDMUO PSICHOLOGINĖS PAGALBOS PASIRINKIME: JORDANIJOS ATVEJIS

Dovilė Valaitė

Vilniaus universitetas

Psichikos sveikata vis dar stigmatizuojama islamo šalyse, o Pasaulio sveikatos organizacijos (2018) pateikiami duomenys rodo augantį psichikos sutrikimų skaičių šiame regione. Psichikos sveikata tradicinėje islamo kultūroje glaudžiai susijusi su religija, kuri yra neatskiriama kasdienio gyvenimo dalis. Tačiau dar XI amžiuje didieji islamo mokslininkai praktikavo mediciną atskirtą nuo religijos, psichikos sutrikimus priskyrė medicininiais, o jų gydymui taikė konsultavimą, panašų į psichoterapiją bei vaistus. Ir nors psichologinis konsultavimas sulaukia vis daugiau susidomėjimo, ypač tarp jaunimo, o psichologą galima rasti kiekvienoje Jordanijos ugdyimo įstaigoje, tačiau šiuolaikiniai musulmonai, susidūrę su psichikos sveikatos sutrikimais, vis dar labiau linkę rinktis tradicinį religinį gydymą. Taigi, tyrimo tikslas yra išsiaiškinti, kiek svarbios kultūrinės tradicijos ieškant psichologinės pagalbos, ir kokios priežastys lemia, kad vienoje vakarietišiausių Arabų regiono šalių, Jordanijoje, pasak respondentų: „naudotis psichologo paslaugomis yra gėda, o kreiptis pagalbos į religinį lyderį, šioje šalyje vadinamu šeikh, yra normalu“.

Naudojant kokybinį tyrimo metodą, pusiau struktūruotus interviu, buvo apklausta 40 Jordanijos gyventojų (musulmonų sunitų), iš jų 25 vyrai (62,5%) ir 15 moterų (37,5%), kurių amžiaus vidurkis 30,4 metų. Taip pat tyrime dalyvavo 20 psichikos sveikatos specialistų (psichologai, psichoterapeutai, psichiatrai) ir 3 religiniai lyderiai. Kokybiniai duomenys išanalizuoti teminės analizės metodu (Braun ir Clarke 2006).

Interviu analizė atskleidė, kad psichologinės pagalbos pasirinkimą islamo arabų regione lemia kultūrinės tradicijos, religija, socialiniai faktoriai. Išryškėjo, kad psichologinės pagalbos paieškai įtakos turi psichikos sutrikimų kilmės samprata, šeimos požiūris, visuomenės požiūris. Tuo tarpu psichikos specialistų interviu atskleidė psichikos sveikatos sistemos šalyje problemas (pvz., mažas išvystymas, brangios paslaugos ir kt.), kurios neabejotinai turi įtakos psichologinės pagalbos pasirinkimui. Religiniai lyderiai išskyrė religijos vaidmenį psichikos sveikatos lauke.

Raktiniai žodžiai: kultūra, islamas, tradicinis religinis gydymas, psichologinis konsultavimas, Jordanija.

SMURTO PRIEŠ MOTERIS ŠEIMOJE VERTINIMO METODIKOS. KAIP IŠSIRINKTI GERIAUSIĄ?

Zuzana Vasiliauskaitė
Mykolo Romerio universitetas

Tarptautinių ir nacionalinių tyrimų duomenimis kas trečia pasaulio moteris kažkuriuo savo gyvenimo laikotarpiu yra patyrusi fizinį ar seksualinį partnerio smurtą (PSO, 2021), aštuonios iš dešimties – psichologinį (Garcia-Moreno C et al, 2005). Smurtas prieš moteris šeimoje yra daugiadimensis fenomenas, besireiškiantis įvairiomis smurto formomis, tačiau paprastai tyrimų bei intervencijų objektu tampa fizinis ar seksualinis smurtas, nors ekonominis smurtas, persekiojimas, žalojanti kontrolė yra labiau būdingi, nes paprastai pasireiškia dar prieš fizinį ar seksualinį smurtą. Tyrimai rodo, kad smurto formos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir paprastai moterys patiria net kelias smurto formas vienu metu ar tuose pačiuose smurtiniuose santykiuose (Garcia-Moreno C et al, 2005; FRA, 2014). Vertinant tik kraštutinių smurto formų patirtį ir ignoruojant kitas plačiai paplitusias ar joms skiriant nepakankamai dėmesio, įvairios moterų patirtys ir kompleksiniai išgyvenimai nėra atskleidžiami, o tuomet nėra atpažįstami ir nesulaukia tinkamo tyrėjų, praktikų bei sprendimų priėmėjų dėmesio.

Dauguma skalių, kuriomis siekiama nustatyti moterų patirtą vyrų smurtą ir prievartą, paprastai koncentruojasi į epizodinį vyrų smurtą arba tik į atskiras smurto rūšis. Tokie plačiai naudojami instrumentai, kaip Konflikto taktikos skalė (angl. The Conflict Tactics Scale), Prievartos prieš žmoną įvertinimo metodika (angl. Measure of Wife Abuse), Sutuoktinio prievartos indeksas (angl. Index of Spouse Abuse), Psichologinio smurto prieš moteris inventorių (angl. Psychological Maltreatment of Women Inventory), yra gana rigidiški instrumentai, atskleidžia tik fragmentinę smurtą ir prievartą išgyvenusių moterų patirties dalį, o dalis jų, kaip pvz. Konflikto taktikos skalė, vis dažniau susilaukia kritikos dėl savo validumo (Ackerman, 2018; Hegarty, Bush, & Sheehan, 2005). Vienas naujausių ir vis plačiau naudojamų instrumentų – Sudėtinė smurto skalė (angl. Composite Abuse Scale), atspindinti fenomeno daugialypiškumą, buvo sukurta integruojant gerąsias jau egzistuojančių skalių savybes. Ši skalė 2021 metais buvo adaptuota ir validuota naudojimui ir Lietuvoje. Šiame pranešime bus plačiau aptarti anksčiau minėtų skalių privalumai ir trūkumai bei pristatytos dvi adaptuotos ir validuotos skalės, skirtos vertinti daugialypes moterų patirtis intymiuose santykiuose – Sudėtinė smurto skalė ir Ekonominio išnaudojimo skalė (angl. Scale of Economic Abuse).

Raktiniai žodžiai: sudėtinė smurto skalė, ekonominis smurtas, smurtas šeimoje, smurtas prieš moteris, validacija.

ALTRUIZMO IR EGOIZMO DICHOTOMIJOS EMPIRINIS TYRIMAS

Augustė Zarembaitė
Vilniaus universitetas

Įvadas. Gyvūnijos evoliucijos eigoje kovos už būvį ir natūralios atrankos dėka susiformavo egoistiško elgesio psichologiniai mechanizmai. Tačiau antropogenezės eigoje (žmogaus genties formavimosi laikotarpiu) susiformuoja priešpriešiniai – altruistiško elgesio mechanizmai – ir labai svarbi tampa grupinė

atranka. Žmonių grupių efektyvumą pradėjo nulemti prosocialus jos narių elgesys. Kiek keistoka, kad šių dviejų žmogaus elgesio priešpriešų, jų santykių ir vietos visoje psichikos reiškinijų ir elgesio sistemose empiriniai tyrimai kol kas neįgavo tokio masto, koks priklausytų pagal tų psichologinių mechanizmų svarbą. Atlikti tyrimai kol kas nepadeda atskleisti, ar šios dvi priešpriešinės tendencijos yra ir dvi nepriklausomos realybės (tuo pačiu ir du konstruktai), ar vienas elgesio strategijų (pvz., egoistiško elgesio) spektras. Šis tyrimas yra paieškinis: mėginimas nustatyti, ar šie du priešpriešiniai mechanizmai sudaro vieną kontinuumą, ar yra du nepriklausomi konstruktai.

Metodika. Tyrimo imtį sudaro 135 dalyviai, iš kurių 107 yra moterys; dalyvių amžius 16-70 m. (vidurkis – 34 m.; SD = 14,5 m.). Tiriemieji atrinkti naudojant netikimybinę patogiąją atranką. Tyrimui atlikti buvo sukurta Egoizmo ir altruizmo tyrimo (EAT) skalė, kurią sudaro 42 teiginiai. Atlikta tiriamoji faktorinė analizė naudojant numatytąjį faktorių išskyrimo būdą (gauta 12 latentinių faktorių, kurie bendrai paaiškina 66,7% dispersijos). Atsižvelgus į nuobiros diagramą buvo nuspręsta apsiriboti 4 faktoriais. Toliau faktorinė analizė kartojama išskiriant skirtingus faktorių kiekius (4, 3 ir 2).

Rezultatai. Naudojant tiriamąją faktorių analizę buvo rasta, kad 2 faktorių modelis, kuris paaiškina 30,9% dispersijos, atskiria altruistišką elgesį nuo egoistiško elgesio, o 4 faktorių modelis, kuris aiškina 41,9% dispersijos, padalina altruistišką ir egoistišką elgesį į dar dvi smulkesnes subkategorijas pagal elgesio tikslo kryptį. Į pirmąją Altruistinę subskalę pateko 14 teiginių, kuriuos sudaro veiksmai, susiję su budrumu savo veiksams ir jų pasekmėms, sąmoningumu, empatija, dosnumu, moralinėmis vertybėmis ir pagalbos teikimu kitiems. Šios subskalės teiginius jungia veiksmy pasekmės, kurios yra nukreiptos į bendrą būtį, kitaip – individo veiksmai nukreipti į aplinką. Antroji apima 7 teiginius apie atsidavimą, pasiaukojimą savęs ar savo išteklių atsižadėjimą kitiems, todėl ji pavadinta Pasiaukojimo subskale. Egoistines subskales sudaro egocentriškumo faktorius, kurį sudaro 7 teiginiai, kuriuose visas dėmesys yra sutelktas į patį individą ir tik jo interesus, taip pat veiksmai, apibūdinami savo tikslo siekimu kitų sąskaita, bei Abipusiškumo subskalė, kuri sudaryta iš 9 teiginių, kurie apibūdina pagalbinį elgesį, kurio metu gaunama abipusė nauda ir veikėjui, ir recipientui.

Išvados. Remiantis tyrimo rezultatais galima daryti prielaidą, kad altruizmas ir egoizmas yra du priešpriešiniai, nors, tikėtina, ir dengiantys vienas kitą antropogenezės eigoje susiformavę psichologiniai mechanizmai.

Raktiniai žodžiai: altruizmas, egoizmas, dichotomija.

PASITIKĖJIMAS OFICIALIAIS INFORMACIJOS ŠALTINIAIS IR KETINIMAS SKIEPYTIS NUO COVID-19: MODERUOTOS MEDIACIJOS MODELIS

Arūnas Žiedelis
Vilniaus universitetas

Ivadas. Pasaulio sveikatos organizacija skiepus vakcina nuo COVID-19 laiko pagrindine priemone, ateityje padėsiančia suvaldyti pandemijos plitimą, tačiau šis tikslas gali būti pasiektas tik užsitikrinus reikalingas vakcinacijos apimtis. Įvairių apklausų duomenimis, apie 20-30 proc. Lietuvos gyventojų abejoja skiepų nuo

COVID-19 nauda ir nesirengia skiepytis. Gaunama nauja informacija turi galią formuoti individų nuostatas, tačiau svarbu yra ir tai, kokiais šaltiniais labiausiai pasitikima (Yaqub et al., 2014). Pandemijos metu viešojoje erdvėje sklindant įvairioms melagienoms ir dezinformacijai, didesnę svarbą įgyja pasitikėjimas oficialiai teikiama informacija (Limaye et al., 2020). VU Sveikatos psichologijos katedros mokslininkų grupės atlikto tyrimo tikslas – įvertinti pasitikėjimo oficialiais informacijos šaltiniais efektą, kompensuojant subjektyvios sveikatos, nerimo dėl COVID-19 ir socialinių vakcinacijos normų poveikį nuostatoms dėl vakcinacijos ir ketinimams skiepytis.

Metodika. Tyrimo duomenys rinkti 2020 m. gruodžio pabaigoje ir 2021 m. sausio mėnesį, kai Lietuvoje jau prasidėjo medikų vakcinacija. 472 tiriamieji (iš jų 69 vyrai, amžiaus vidurkis – 35,1 m.) užpildė tyrimo anketą. Buvo vertinama tiriamųjų subjektyvi sveikata, dėl COVID-19 patiriamas nerimas, pasitikėjimas oficialiais informacijos šaltiniais (Sveikatos apsaugos ministerija, gydytojai, mokslininkai, naujienų portalai), asmeninės nuostatos bei suvokiamos socialinės normos vakcinacijos nuo COVID-19 atžvilgiu ir ketinimas skiepytis vakcina nuo COVID-19. Hipotezės tikrintos taikant moderuotą mediacinę analizę.

Rezultatai. Gera subjektyvi sveikata, mažai patiriamas nerimas dėl COVID-19 bei nepalankios socialinės vakcinacijos normos prognozavo mažiau palankias asmenines nuostatas vakcinacijos atžvilgiu ir, atitinkamai, mažiau išreikštą ketinimą skiepytis. Šis netiesioginis mediacinis efektas buvo silpniausias tarp tų tiriamųjų, kuriems būdingas didesnis pasitikėjimas oficialiais informacijos šaltiniais. Statistiškai reikšmingi moderuotos mediacijos indeksai patvirtino pasitikėjimo informacijos šaltiniais moderacinį efektą.

Išvados. Pasitikėjimas oficialiais informacijos šaltiniais yra ypatingai svarbus formuojant nuostatas tų individų, kurie dėl kitų aplinkybių (t.y., gerai vertinamos sveikatos, mažai patiriamo nerimo, nepalankių socialinių normų savo aplinkoje) yra linkę mažiau palankiai vertinti skiepus nuo COVID-19. Dėl to pasitikėjimo oficialia informacija stiprinimas pandemijos kontekste yra svarbi strategija, siekiant plėsti įsibėgėjančios vakcinacijos apimtį.

Raktiniai žodžiai: COVID-19, ketinimas skiepytis, nuostatos vakcinacijos atžvilgiu, pasitikėjimas informacijos šaltiniais.

STENDINIAI PRANEŠIMAI

MOTERŲ PATIRTYS, ATLIEKANT SAVANORIŠKĄ NUOLATINĘ PRIVALOMĄJĄ PRADINĘ KARO TARNYBĄ

Indrė Akucevičiūtė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Ivadas. Moterų vaidmuo kariuomenėje dažnai vertinamas kontraversiškai, nors kiekvienos valstybės nacionalinis saugumas yra esminis tikslas ir turėtų būti vertinami visi kariai nepaisant jų lyties, net jeigu tarnybai svarbus jėgos aspektas tradiciškai sietinas su vyriška lytimi (Eagan, 2019). Tyrimo problema – LR kariuomenėje beveik nėra mokslinių tyrimų apie moterų psichologines patirtis NPPKT, žinant, kad moterys sudaro mažumą (Eagan, 2019) išskirtinai vyriškoje profesijoje ir šią tarnybą gali rinktis tik savanoriškai.

Metodika. Kokybiniame tyrime dalyvavo 8 moterys (19-26 m.). Visos tyrimo dalyvės turėjo būti baigusios arba bent 3 mėn. atlikusios NPPKT. Duomenys buvo renkami individualaus pusiau struktūruoto interviu metodu. 4 orientaciniai klausimai sudaryti tyrimo autorės. Atlikta indukcinė teminė analizė pagal Braun ir Clarke (2006) rekomendacijas.

Rezultatai. Atskleistos 6 temos: 1. „Kariuomenės pasirinkimo aplinkybės“ – esminės pilietiškos paskatos – sprendimą seka kariuomenės įvaizdį romantizuojančios ir nerimą keliančios mintys dėl baimės nepritapti. Reikšmingas išankstinis fizinis ir psichologinis pasiruošimas. 2. „Frustracijos išgyvenimas“ – išryškėjo nerimastingas moterų izoliacijos patyrimas tarp daugybės vyrų, abejonės ryžtu tarnauti. 3. „Tarnybos sunkumų įveika“ – pasikartojantis išėjimas iš komforto zonos, motyvavimas skatino susitaikyti su savimi ir grėsminga aplinka. 4. „Ambivalentiška lyties reikšmė tarnyboje“ – egzistuoja diskriminacija lyties atžvilgiu, bet kartu yra pareigos kurioms reikalinga didesnė vyrų jėga arba moterų tikslumas. 5. „Vienijantis tarpusavio supratimas“ – ilgainiui pastebėtas karių ir vadų tarpusavio supratingumo gerėjimas, griežtas vadų elgesys vertintas kaip būtinas. Grupinės bausmės formavo komandiškumą. 6. „Tarnybos pasekmių reikšmė ateičiai“ – po tarnybos moterys jautėsi drąsesnės, savarankiškesnės, bet sutriko menstruacinis ciklas, atsirado sąnarių pažeidimai. „Išėjimas“ iš tarnybos gyvenimo būdo gali būti apsunkintas ir ilgas.

Apibendrinimas. Karės, dažniausiai vedinos pilietiško paskatų atlikti NPPKT, patyrė nemažai frustracijos, bet atrado savus būdus įveikti sunkumus. Taip pat pastebėtas karių ir vadų tarpusavio supratingumo gerėjimas, didžiavimasis komandiniu darbu bei naujų asmeninių savybių išryškėjimas, reikšmingas geresniam moterų savęs vertinimui. Biologinė lyties svarba kariuomenėje yra reikšmingai susijusi su rezultatų pasiekimu, o dažnai tarnybos metu nuvertinama sveikata gali turėti ilgalaikių neigiamų pasekmių.

Raktiniai žodžiai: Lietuvos kariuomenė, NPPKT, moterys, savanoriai.

COVID-19 SENJORO AKIMIS

Joana Butėnaitė

VšĮ Saugančios rankos

Ivadas. Susidūrimas su koronaviruso pandemija kelia iššūkių tiek fizinei, tiek psichinei gerovei. Ypatingai didelę riziką patiria vyresnio amžiaus žmonės (World Health Organization, 2020). Karantino ir socialinės izoliacijos politika gali turėti svarbių neigiamų padarinių, ypač jei ji vykdoma ilgesnį laiką (Lithander, et al., 2020). Vienas iš tyrimo prioritetų yra ištirti pandemijos poveikį ir pasekmes vyresnio amžiaus žmonių psichologinei sveikatai, kad būtų užtikrinta veiksminga pagalba (Richardson, et al., 2020). Todėl svarbu suvokti vyresnio amžiaus asmenų patirtis pandemijos kontekste visuotinai Lietuvoje paskelbto karantino pradžioje 2020 m. Tyrimo tikslas – atskleisti, kaip vyresnio amžiaus asmenys patiria ir įprasmina pandemijos situaciją.

Metodika. Iš viso dalyvavo 46 tyrimo dalyviai (35 moterys, 11 vyrų; amžius – 60-84 m.). Taikyta kokybinė apklausa internetu, skirta gauti išsamius iš tyrimo dalyvio perspektyvos pateiktus duomenis apie subjektyvias patirtis (Braun, Clarke, Boulton, Davey, & McEvoy, 2020). Apklausa atlikta 2020 m. balandį-gegužės pr. Teminė analizė atlikta pagal Braun ir Clarke (2006) naudojant kompiuterinę programą MAXQDA2018.

Rezultatai. Tyrimo analizės metu nustatyta, kaip vyresnio amžiaus asmenys išgyvena COVID-19 pandemiją karantino pradžioje. Išskirtos šios temos: ramybė ir susitaikymas; susikaupimas ir kūryba; nerimas ir įtampa; nežinomybė ir pažeidžiamumas; suvaržytas buvimas viešose erdvėje; gyvenimas namuose; susiaurėjęs socialinis gyvenimas. Taip pat atskleistos šios asmeninės pandemijos prasmės: be prasmės, socialinė (būti tarp žmonių), psichologinė (būti su savimi) ir egzistencinė (būti gyvenime). Egzistencine prasme vyresnio amžiaus asmenys patiria savo ribotumą, gyvenimo laikinumą bei gilinimąsi į dvasines vertybes.

Raktiniai žodžiai: psichologinė gerovė, vyresnio amžiaus amžius, COVID-19.

PAAUGLIŲ ESMINIŲ PSICHOLOGINIŲ POREIKIŲ PATENKINIMO MOKYKLOS IR POPAMOKINĖS VEIKLOS KONTEKSTUOSE REIKŠMĖ JŲ ĮSITRAUKIMUI Į MOKYMĄSI IR GEROVEI COVID-19 PANDEMIJOS METU

Justina Davolytė

Vilniaus universitetas

Paauglystėje patirtis įvairiuose socialiniuose kontekstuose įgauna didelę reikšmę dėl šiam raidos tarpšniui būdingo intensyvaus savęs ieškojimo ir įvairių vaidmenų išbandymo (Milyavskaya at al., 2009), todėl įvairių paauglių gyvenimo kontekstų sąveikos analizė tampa ypač svarbi. Socialinių kontekstų svarba optimaliam paauglių funkcionavimui išryškinama ir savideterminacijos teorijoje (toliau SDT; Deci & Vansteenkiste, 2004). Remiantis SDT, paauglių funkcionavimas yra susijęs tiek su esminių psichologinių poreikių (autonomijos, kompetencijos ir sąryšingumo) patenkinimu, tiek su šių poreikių patenkinimo skirtinguose

kontekstuose balansu (Myliavskaja et al., 2009; Mouratidis et al., 2015). COVID-19 pandemijos laikotarpiu stebimas dalyvavimo popamokinėse veiklose sumažėjimas (Jusienė ir kt., 2020), taip pat mokymosi kontekstas yra kiek pasikeitęs. Todėl šiuo tyrimu siekiama nustatyti paauglių esminių psichologinių poreikių patenkinimo mokyklos ir popamokinės veiklos kontekstuose balanso prognostinę vertę jų mokymuisi ir gerovei.

Paauglių esminių psichologinių poreikių patenkinimas mokykloje ir popamokinėse veiklose bus vertinamas Esminių psichologinių poreikių patenkinimo ir frustracijos skalės (angl. Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale, BPNSNF, Chen et al., 2015) trimis poreikių patenkinimo subskalėmis. Paauglių įsitraukimas į mokymąsi bus vertinamas Daugiamatės įsitraukimo mokykloje skalės (angl. The multidimensional school engagement scale, Wang et al., 2019) keturiomis subskalėmis. Paauglių gerovė bus vertinama PERMA modelio teigiamo ir neigiamo emocingumo subskalėmis (angl. The PERMA framework, Kern et al., 2015), Paauglių gerovės klausimynu EPOCH (angl. EPOCH Measure of Adolescent Well-being, Kern et al., 2016) ir Pasitenkinimo gyvenimu skale (angl. The Satisfaction with Life Scale, Diener et al., 1985). Tyrimo metu planuojama apklausti apie 500 pirmų-ketvirtų gimnazijos klasių moksleivius. Šiuo metu vykdomas tyrimo duomenų rinkimas.

Keliama hipotezė, jog pandemijos sąlygomis esminių psichologinių poreikių patenkinimo balansas mokyklos ir popamokinės veiklos kontekstuose prognozuoja paauglių įsitraukimą į mokymąsi ir gerovę, kontroliuojant kiekvieno poreikio patenkinimą atskirai ir sąveiką tarp poreikių.

Raktiniai žodžiai: savideterminacijos teorija, įsitraukimas į mokymąsi, gerovė, mokykla, popamokinė veikla.

ŠIZOFRENIJA SERGANČIŲJŲ KOGNITYVINIŲ FUNKCIJŲ IR EMOCINIO FUNKCIONAVIMO RYŠYS

Kristina Engesser

Vilniaus universitetas

Šizofrenija yra lėtinis, neuropsichiatrinis sutrikimas, itin paveikiantis kasdienį žmonių funkcionavimą bei gyvenimo kokybę (Rabanea-Souza et al., 2016). Norint spręsti svarbias su funkcionavimu susijusias problemas, svarbu geriau suprasti kognityvinį ir emocinį šizofrenija sergančiųjų funkcionavimą, kadangi būtent šių sričių sutrikimai identifikuojami kaip reikšmingų sunkumų darbo, socialinėje bei ekonominėje srityse šaltiniai (Keefe & Harvey, 2012; Rabanea-Souza et al., 2016; Sheffield, Karcher, & Barch, 2018).

Kalbant apie kognityvinį funkcionavimą, tyrimai rodo, jog šizofrenija sergantiems pasireiškia reikšmingi vykdomųjų funkcijų sutrikdymai (Tan & Rossell, 2014), ypač sutrinka semantinis apdorojimas (Rossell & David, 2006). O emocinis funkcionavimas pasižymi tuo, kad šizofrenija sergantys patiria mažiau teigiamų bei daugiau neigiamų emocijų (Cho et al., 2017; Cohen, Callaway, Najolia, Larsen, & Strauss, 2012; Oorschot et al., 2013; Strauss et al., 2013), taip pat nemaža dalis šizofrenija sergančiųjų išgyvena depresiją (Chiappelli et al., 2014; Ermel et al., 2017; Upthegrove, Marwaha, & Birchwood, 2017).

Istoriškai kognityvinis bei emocinis funkcionavimas ilgą laiką buvo atskirti (Hudlicka, 2017). Nors toks atskyrimas leidžia geriau suprasti kiekvieno iš procesų kompleksiskumą, vis dėlto, tai neleidžia suprasti

visumos. O tai yra integracijos klausimai – skirtingos emocinės būsenos bei kognityvinės funkcijos gali veikti viena kitą selektyviai, kai emocijos tam tikras kognityvines funkcijas pagerina, o kitas – slopina (Gray, 2004). Deja, mokslinėje literatūroje duomenys apie šizofrenija sergančiųjų kognityvinio ir emocinio funkcionavimo ryšį – fragmentiški. Pranešimo metu bus apžvelgti aktualūs šių tyrimų rezultatai. Taip pat bus pristatytas vykdomas tyrimas bei keliamos prielaidos. Taigi, vykdomo tyrimo pagrindinis tikslas yra įvertinti kognityvinio ir emocinio funkcionavimo sąsajas tarp sergančiųjų šizofrenija. Tikimasi, jog šio tyrimo rezultatai bus vertingi siekiant susidaryti visapusiškesnį supratimą apie kognityvinio ir emocinio funkcionavimo integraciją tarp šizofrenija sergančiųjų bei praktinę tikėtinų rezultatų reikšmę.

Tyrimo vadovė: doc. dr. Neringa Grigutytė.

Raktiniai žodžiai: šizofrenija, kognityvinės funkcijos, emocinis funkcionavimas.

BIBLIOTERAPIJOS IR ARKLIO ASISTUOJAMOS TERAPIJOS POVEIKIS TRAUMUOTIEMS VAIKAMS

Donata Grakauskaitė Šličienė

Kuršėnų šeimos namai

Ankstyvojoje vaikystėje patirtos traumos palieka skaudžių pasekmių: augant ir suaugus dažniau išgyvenami vidiniai konfliktai, nepavyksta realizuoti savo galimybių, sunkiau suvaldomi jausmai stresinėse situacijose, dažniau sergama psichikos ir somatinėmis ligomis. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos duomenimis, auga nustatytų pažeidimų prieš vaikus skaičius: 2019 metais nustatyta 32 105 atvejų skaičius, o 2020 metais – 39 430 atvejų skaičius. Išaugo ir pakartotinai įvykusių pažeidimų skaičius: 2019 metais – 5 848 atvejų, o 2020 metais – net 7 522. Norint padėti traumas patyrusiems vaikams, būtina ieškoti terapijos metodų, galinčių neutralizuoti ar sušvelninti ankstyvųjų traumų poveikį tolesnei vaiko raidai. Viena iš galimybių – kompleksinis biblioterapijos ir arklio asistuojamos terapijos taikymas. Trūksta tyrimų, analizuojančių, kaip šios dvi terapijos veikia psichologines traumas patyrusių vaikų tolesnę raidą.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti biblioterapijos ir arklio asistuojamos terapijos poveikį ankstyvąsias traumas patyrusių vaikų emocijoms ir elgesiui.

Atliktas kokybinis tyrimas. Tyrimo duomenų rinkimo metodai: pokalbiai, stebėjimas, projekciniai metodai (piešinių analizė ir piešinių dinamika, P. Wilsono testas). Tyrime dalyvavo 7 mažamečiai (4-13 metų) Šiaulių rajone globojami (rūpinami) vaikai, kuriems paslaugas teikia Kuršėnų šeimos namų Globos centras. Mažamečiai yra patyrę masyvių traumų ir tyrimo metu turėjo elgesio problemų.

Tyrimo rezultatai rodo, kad biblioterapija sudarė prielaidas iškilti slopinamiems išgyvenimams ir gilesniam, jautresniam dialogui su psichologu. Pokalbio metu vaikai laisvinosi iš baimių, mažėjo vaikų įtampa, gerėjo bendravimas. Jojimas padėjo atsipalaiduoti, koncentruoti dėmesį į dabarties akimirkas, stiprino teigiamas emocijas.

Galima daryti išvadą, kad arklio asistuojama terapija, daranti poveikį kūnui ir suteikianti teigiamų emocijų, mažina vaiko vidinį nerimą, pagerina nuotaiką, didina motyvaciją kalbėtis rūpimais klausimais, įtvirtina biblioterapijos metu ugdytų jausmų pažinimo, emocinės raiškos, kalbėjimo ir bendravimo gebėjimų bei

įgūdžių rodiklius. Biblioterapijos ir arklio asistuojamos terapijos derinimas sudaro prielaidas stabilizuoti ir netgi transformuoti ankstyvasias traumas patyrusių vaikų neigiamas emocijas bei gražinti vaikiško gyvenimo pilnatvę.

Raktiniai žodžiai: traumos, vaiko raida, biblioterapija, arklio asistuojama terapija.

KRITINĖS MOTINYSTĖS SAMPRATOS DAILĖS TERAPIJOS PRAKTIKOJE

Evelina Jagminaite

Art Institute of Chicago, Masters of Counseling and Art Therapy

Įvadas. Gimdymas ir motinystė moterims yra vienos intensyviausių patirčių, nes tuo laiku moteris išgyvena radikalius savivokos, gyvenimo būdo ir socialinių lūkesčių pokyčius. Daugeliui šiuolaikinių moterų motinystės pradžia siejasi su nerimu ir prieštaringomis emocijomis, kurios kyla susidūrus su vakarietiškomis patriarchalinėmis nuostatomis motinystės atžvilgiu. Šiame darbe analizuoju, kaip dailės terapija, per šiuolaikinio meno praktikas suteikdama kontekstą kultūros kritikai, galėtų padėti moterims kvestionuoti įsitvirtinusias nuostatas ir visapusiškiau reflektuoti savo asmenines patirtis. Šio tyrimo tikslas yra nagrinėti meno terapijos praktikas motinystės kontekste, aiškintis, kaip patriarchalinės kultūros tendencijos veikia medicininės akušerijos pobūdį Jungtinėse Amerikos Valstijose ir pasitelkiant šiuolaikinių feminisčių menininkių kūrybą, gimdymo tema, stiprinti antimizoginį diskursą dailės terapijos praktikoje.

Metodika. Šio tyrimo metu buvo apžvelgta literatūra, įvardijanti problemas, su kuriomis susiduria moterų motinystės pradžioje ir kokios yra dominuojančios gimdymo sampratos Jungtinėse Amerikos Valstijose; atlikti kokybiniai interviu su asmenimis, teikiančiais įvairias paslaugas moterims iki gimdymo ir po jo; analizuojama šiuolaikinių feminisčių menininkių kūryba gimdymo tema, atsižvelgiant į jų kūriniuose steigiamas kritinės motinystės sampratas.

Rezultatai ir išvados. Tyrimo metu įgytos įžvalgos ir gauti duomenys leidžia geriau suprasti, kaip kritinės motinystės sampratos gali būti panaudotos dailės terapijos praktikoje, sustiprinant moterų gebėjimą žengti motinystės link bei atlaikyti atšiauriausias gimdymo realijas.

Raktiniai žodžiai: dailės terapija, motinystės patirtys.

TEMOS, NUOTAIKOS, OBJEKTAI IR SPALVOS VAIKŲ PIEŠINIUOSE IKI IR PO PIRMOJO 2020 METŲ KARANTINO

Daiva Jakubonienė, Liana Brazdeikienė

Klaipėdos universitetas

Darbo tikslas – palyginti pradinės mokyklos tipinio vystymosi vaikų ir vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, piešinius, pieštus iki karantino (2019 m. pabaigoje) ir po karantino (2020 m. pabaigoje).

Metodika. *Tyrimo dalyviai* – 22 patogiosios atrankos būdu atrinkti pradinės mokyklos amžiaus vaikai (10 berniukų ir 12 mergaičių): 17 tipinio vystymosi vaikų (TV) ir 5 vaikai, kuriems diagnozuotas autizmo spektro

sutrikimas (ASS). *Tyrimo priemonės* – A4 formato balti popieriaus lapai ir 2019 m. 6 spalvų pieštukai: geltonas, raudonas, mėlynas, žalias, violetinis ir rudas, o 2020 m. 8 spalvų pieštukai: geltonas, oranžinis, raudonas, rudas, mėlynas, žalias, violetinis ir juodas. *Tyrimo eiga*. T1 užduotis – nupiešti linksmą piešinį. T2 užduotis – nupiešti smagiausią karantino dieną. *Piešinių vertinimas*. Piešiniuose pavaizduotą nuotaką vertino nepriklausomas ekspertas – psichologas. (Apsiribota vieno psichologo vertinimu dėl žvalgomojo tyrimo pobūdžio. Išsiaiškinus vyraujančias nuotakas, jos didesnės apimties tyrime bus panaudotos grupės ekspertų atliekamam rūšiavimui pagal nurodytas kategorijas). Nagrinėtos piešinių nuotakos, temos, naudotos spalvos, vaizduojami objektai, siužeto vieta.

Rezultatai. Bendras įspūdis: TV grupės vaikų piešiniai skyrėsi nuo ASS vaikų piešinių sudėtingesniais siužetais, pilnesniu lapo užpildymu, reprezentatyvesnėmis figūromis. TV grupės vaikai beveik nepiešė, skirtingai nei ASS grupės vaikai, linijinių, apimties neturinčių figūrų. Kiti radiniai: **1.** T1 piešiniuose TV grupėje dažniausios buvo gamtos, ASS grupėje – portreto bei laisvalaikio ir pramogų temos; T2 piešiniuose TV grupėje dažniausia buvo laisvalaikio ir pramogų tema, o ASS grupėje – karantino bei laisvalaikio ir pramogų temos. **2.** Abiejose grupėse T2 piešiniuose, lyginant su T1 piešiniais, susiaurėjo vaizduojamų nuotakų spektras, TV grupėje sumažėjo, o ASS grupėje nepakito neigiamą emocingumą atspindinčių piešinių dalis. **3.** TV grupėje dvigubai sumažėjo gyvosios ir negyvosios gamtos objektus T2 piešiniuose vaizduojančių vaikų dalis, o ASS grupėje gyvosios gamtos objektų T2 piešiniuose iš viso nebuvo vaizduojama **4.** Abiejose grupėse skirtingai pakito raudonos spalvos panaudojimas.

Išvada. Abiejų tirtų grupių po pirmojo karantino pieštuose piešiniuose susiaurėjęs vaizduojamų nuotakų ir temų spektras atitinka ribojamą sąlytį su aplinka, bet neigiamą emocingumą vaizduojančių piešinių dalies stabilumas ASS ir net mažėjimas TV grupėje leidžia manyti, kad vaikų emocinė būklė nepablogėjo.

Raktiniai žodžiai: piešiniai, tipinis vystymasis, autizmas, karantinas.

PRIEŠLAIKINĮ GIMDYMĄ PATYRUSIŲ MOTERŲ TRAUMINĖS PATIRTIES IR POLINKIO Į KALTĘ IR
GĖDĄ SĄSAJĄ
Jovita Kniežaitė
Vytauto Didžiojo universitetas

Išvadas. Higienos instituto duomenimis, 2018 metais Lietuvoje gimė 1429 neišnešioti naujagimiai, t.y., 5,5 proc. visų gimusiųjų naujagimių yra neišnešioti. Priešlaikinis gimdymas yra laikomas pagrindiniu kūdikių mirštamumo ir sergamumu veiksniu, kuris gali turėti įtakos neurologiniam kūdikio išsivystymui ir būti vaiko negalios priežastimi, o taip pat neišnešiotų vaikų motinoms gresia psichinės sveikatos problemos (Anderson, Cacola, 2017). Nuo 20% iki 48% moterų savo gimdymą laiko traumuojančia patirtimi (Simpson, Catling, 2016), o net 68,6% gimdyvių po priešlaikinio gimdymo patiria emocinių sukrėtimų (Jurėnas, Paliulytė, 2017). Šio tyrimo tikslas yra nustatyti priešlaikinį gimdymą patyrusių moterų trauminės patirties ir polinkio į kaltę ir gėdą sąsają.

Tyrimo metodika. Tyrime dalyvavo 55 21-44 m. 2020-2021 m. gimdžiusios moterys (amžiaus vidurkis – 30,94 m., SD = 5,28), kurių paskutinis gimdymas buvo priešlaikinis. Analizuojant duomenis pagal nėštumo

trukmę buvo atskirai vertintas ankstyvas priešlaikinis gimdymas (nuo 23 iki 33 savaitės imtinai) ir vėlyvas priešlaikinis gimdymas (nuo 34 iki 36 savaitės imtinai). Trauminė patirtis buvo vertinama Sičio gimdymo traumų skale (Ayers, Wright, Thornton, 2018), o polinkis į kaltę ir gėdą vertinamas naudojant polinkio į kaltę ir gėdą klausimyną (Cohen, Wolf, Panter, Insko, 2011).

Tyrimo rezultatai. Vėlyvą priešlaikinį gimdymą patyrusių moterų grupėje rasta, jog didėjant neigiamam savęs vertinimui, kuris yra siejamas su polinkiu į gėdą, didėja trauminės patirties pakartotinis išgyvenimas, kuris laikomas vienu iš trauminės patirties simptomų. Taip pat didėjant su polinkiu į gėdą susijusiam atsitraukimui, didėja su gimdymo traumine patirtimi susijusios neigiamos mintys ir jausmai. Tuo tarpu ankstyvą priešlaikinį gimdymą patyrusių moterų grupėje rasta, jog didėjant su polinkiu į gėdą siejamam atsitraukimui, didėja su traumine patirtimi siejamas vengimas prisiminti gimdymą.

Pranešimas parengtas vykdant mokslinį tyrimą „Priešlaikinį gimdymą patyrusių moterų trauminės patirties, polinkio į kaltę ir gėdą bei potrauminio augimo sąsajos“ (sutartis Nr. 09.3.3-LMT-K-712-22-0283), finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal priemonę Nr. 09.3.3-LMT-K-712 „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Darbo vadovė – dr. Gabija Jarašiūnaitė-Fedosejeva.

Raktiniai žodžiai: priešlaikinis gimdymas, trauminė patirtis, polinkis į kaltę, polinkis į gėdą.

AR IR KOKIE KONTAKTŲ SU KITATAUČIAIS VEIKSNIAI SVARBŪS PALANKIAM POŽIŪRIUI Į IMIGRACIJĄ LIETUVOJE?

Karina Kravčenko, Gabija Jarašiūnaitė-Fedosejeva

Vytauto Didžiojo universitetas

Įvadas. Kasmet augantis Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius (Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos, 2020) ir dėl to didėjanti etninė įvairovė šalyje gali tapti palankia terpe įtampos tarp lietuvių ir kitataučių formavimuisi. Tokia situacija skatina tyrinėti Lietuvos gyventojų požiūrį į imigraciją ir ieškoti galimą įtampą mažinančių būdų. Remiantis tarpgrupinio kontakto teorija (Pettigrew, 1998), kontakto tarp etninės daugumos ir mažumos užtikrinimas yra veiksminga priemonė, skatinanti teigiamą požiūrį į kitataučius (Berg, 2020). Tyrimai rodo, kad dažnesni, teigiami tiesioginiai ir potencialūs kontaktai bei draugystė su kitataučiu yra reikšmingi veiksniai, skatinantys palankias nuostatas į kitataučius (Berg, 2020; Hewstone ir Schmid, 2014; Kaufmann ir Harris, 2015). Tačiau dažniausiai minėtų veiksnių sąsajos su požiūriu į kitataučius tyrinėjamos pavieniui, todėl trūksta kompleksinio supratimo apie šį ryšį.

Tikslas. Ištirti sąsajas tarp požiūrio į imigraciją ir kontakto su kitataučiais veiksnių (dažnumo, kokybės, kitataučių draugų skaičiaus ir galimybės turėti kontaktą).

Metodai. Pranešime analizuoti 2015 m. Lietuvoje surinkti Europos socialinio tyrimo (EST) 7-osios bangos duomenys. Respondentų imtį sudarė 2250 Lietuvos gyventojų. Analizėje naudoti EST klausimai, vertinantys požiūrį į imigraciją, draugų, kurie yra kitos rasės ar etninės grupės nei dauguma Lietuvos

gyventojų, turėjimą, gyvenamosios vietovės pobūdį šalia gyvenančių kitos rasės ar etninės grupės asmenų atžvilgiu, tiesioginio kontakto su kitataučiais dažnį ir kokybę.

Rezultatai. Rezultatai atskleidė, kad vienintelis požiūris į imigraciją formuojantis veiksnys yra turėto kontakto su kitataučiu kokybė – teigiama patirtis kontakto metu susijusi su palankesniu požiūriu.

Diskusija ir išvados. Galima manyti, kad siekiant kurti ar stiprinti palankų lietuvių požiūrį į imigraciją, svarbu skatinti teigiama patirtimi pagrįstų kontaktų su kitataučiais patyrimą. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad realiai įmanoma užtikrinti kontaktų su kitataučiais galimybę (pvz., organizuojant bendrus renginius, susitikimus ir pan.), bet sudėtingiau kontroliuoti kontaktų kokybę, taip pat vertinga ieškoti priemonių, galinčių prisidėti prie teigiamos patirties kontaktų metu užtikrinimo (pvz., tiek vietinius, tiek kitataučius edukuoti apie kultūrinius ypatumus, ugdyti toleranciją, bendravimo įgūdžius ir kt.).

Raktiniai žodžiai: požiūris į imigraciją, kontaktas su kitataučiais, Europos socialinis tyrimas.

COVID-19 VIRUSO PANDEMIJOS POVEIKIS BAKALAURO STUDIJŲ STUDENTŲ SOCIALINIAM IR PSICHOLOGINIAM GYVENIMUI

Eglė Laurinavičiūtė

Mykolo Romerio universitetas

Studijos jaunam žmogui siejasi su savęs realizavimu akademinėje srityje, socializavimusi, platesnių pažiūrų paieška ir taip pat psichologiniu stiprėjimu, būtinybe priimti ir įveikti naujus gyvenimo iššūkius. Pastaraisiais metais studentų gyvenimuose įvyko didelis pokytis dėl COVID-19 viruso sukeltos pandemijos. Šia tema vykdomi tyrimai pasauliniu mastu (<http://www.covidsoclab.org/>). Pavyzdžiui, Global Student Survey „Impact of the COVID-19 Pandemic on Life of Higher Education Students“ tyrimas nagrinėja pandemijos poveikį aukštųjų mokyklų studentams pagal pagrindinius 7 aspektus: socialinės demografijos ir akademinės savybės / charakteristikos, akademinis gyvenimas, emocinis bei socialinis gyvenimas, gebėjimai ir galimybės mokantis iš namų, bendrosios aplinkybės ir bendri pastebėjimai. Gauti tyrimo rezultatai atskleidžia, jog studentams vaikinams, taip pat ne visu etatu besimokantiems bakalauro studijų pirmakursiams bei studentams iš socialinių šeimų ir trečiųjų pasaulio šalių studentams pandemija atnešė daugiausiai sunkumų. Prasidėjus antrajai COVID-19 viruso bangai, apklausa pradėta vykdyti antrą kartą. Tokių tyrimų rezultatai aktualūs universitetų administracijai ir visai bendruomenei, nes tai pagelbėtų suprasti krizių pasekmes studentų psichinei sveikatai bei ieškoti efektyvių būdų, kaip sumažinti krizių daromą žalą universitetui bendruomenei. Todėl tyrimu siekiama iširti esamą padėtį viename iš Lietuvos universitetų. Būtų palyginti I ir III kurso bakalauro studijų studentai, nes tikėtina, kad I kurso studentai neturėjo tokios pat galimybės pajauti universiteto gyvenimą kaip dabartiniai III kurso studentai, kurie su pandemija susidūrė jau po pusantrų mokslo metų universitete. Šio tyrimo tikslas – palyginti COVID-19 pandemijos įtaką I ir III kurso studentų socialiniam bei psichologiniam gyvenimui identifikuojant problemas, su kuriomis susidūrė, ir atrastus jų sprendimo būdus.

Metodologija. Tyrimo tikslui pasiekti planuojama apklausti Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto Psichologijos instituto I ir III kurso bakalauro studijų studentus. Apklausa bus

sudaryta remiantis, bet neapsiribojant „The European Students’ Union Survey (2020)“ klausimynu. Klausimynas sudarytas iš kelių pagrindinių dalių, tokių kaip socialinės demografijos aspektai, socialinis, akademinis gyvenimas, galimybės ir gebėjimai mokytis iš namų ir pan. Apklausa bus išsiųsta elektroniniu paštu visiems į imtį įtrauktiems studentams, gauti rezultatai išanalizuoti ir aprašyti. Pranešimo metu bus pristatyti atlikto tyrimo rezultatai.

Raktiniai žodžiai: COVID-19 pandemija, studentų patirtis, psichologinė būseną, socialinė būseną.

„MES VIENO KRAUJO“: ONKOLOGINE LIGA SUSIRGUSIŲ PACIENTŲ PATYRIMAS SAVITARPIO PAGALBOS GRUPĖJE

Paulina Malėvičiūtė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Tyrimo problema. Onkologinė liga ir jos gydymas paveikia įvairias asmens gyvenimo sritis (Grassi ir kt., 2017). Pacientai susiduria ne tik su somatiniais simptomais, bet ir psichologiniais sunkumais. Viena iš efektyvių psichosocialinės pagalbos formų yra savitarpio pagalbos grupės (Butow ir kt., 2007; Sowa ir kt. 2018), kurių skaičius Lietuvoje auga, tačiau tyrimų šia tema Lietuvoje nėra daug. Tyrimo tikslas – aprašyti onkologine liga susirgusių pacientų patyrimą savitarpio pagalbos grupėje.

Tyrimo metodai. Tyrime dalyvavo 6 onkologine liga susirgę pacientai (1 vyras ir 5 moterys, 44-62 m. amžiaus), lankantys savitarpio pagalbos grupes. Tyrimo dalyvių grupė heterogeniška onkologinės ligos, jos trukmės ir savitarpio pagalbos grupių atžvilgiu. Duomenims surinkti buvo naudojamas pusiau struktūruotas interviu metodas, jų analizei – teminė analizė pagal Braun ir Clarke (2006).

Tyrimo rezultatai ir išvados. Pacientų pasakojimuose atsiskleidė penkios pagrindinės temos, kurios apibūdina jų patyrimą savitarpio pagalbos grupėje: 1) palaipsnis grupės reikšmės suvokimas; 2) panašios patirties svarba; 3) artimo santykio su kitais sergančiaisiais kūrimasis; 4) santykis su liga; 5) sunkumų įveikimo procesas. Kiekviena iš šių temų turi potemes, kuriose atsispindi įvairūs pacientų savitarpio pagalbos grupėje patirčių aspektai.

Nors kokybine atlikto tyrimo prieiga negalima buvo išmatuoti galimo savitarpio pagalbos grupių efektyvumo, subjektyvi tyrimo dalyvių patirtis leido suprasti, jog pacientai jaučia šios grupės naudą. Tyrimas padėjo apibrėžti pacientų patyrimus šioje grupėje ir įgauti gilesnį suvokimą apie tokio pobūdžio grupes bei susipažinti su esamomis mokslo tendencijomis, galimomis tolimesnėmis šios temos tyrimų kryptimis.

Sveikatos psichologijos bakalauro baigiamasis darbas. Darbo vadovė – lekt. Irina Banienė. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Visuomenės sveikatos fakultetas, Sveikatos psichologijos katedra.

Raktiniai žodžiai: savitarpio pagalbos grupė, onkologinė liga, Braun ir Clarke teminė analizė.

POROJE PATIRIAMO PSICHOLOGINIO SMURTO IR SAVIVEIKSMINGUMO SAŠAJOS SOCIALINIŲ- DEMOGRAFINIŲ VEIKSNIŲ KONTEKSTE

Rūta Mazilauskaitė

Ivadas. Smurto problema aktuali visame pasaulyje, tačiau nepaisant dedamų pastangų, reikšmingų smurto mažėjimo tendencijų nėra stebima (Laima, 2016). Pagalbos galimybes mažina informacijos stoka bei dviprasmiški duomenys apie santykių poroje problemų reikšmę įvairioms gyvenimo sritims. Nesutariama ir dėl psichologinio smurto patyrimo lyties aspektu, nėra pakankamai žinoma apie asmeninių resursų svarbą apsaugant nuo partnerio smurto ir stiprinant saviveiksmingumą (Follingstad, & Edmundson, 2010; Hosey, 2012). Taigi tyrimo tikslas – įvertinti poroje patiriamo psichologinio smurto ypatumus ir jų reikšmę santykių bei bendrojo saviveiksmingumo raiškai.

Tyrimo metodika. Patogiosios atrankos būdu apklausti 177 asmenys (16 vyrų ir 161 moteris) nuo 18 iki 70 metų ($M=38,75$; $SD=10,72$). Tyrimo anketos pradžioje prašyta pateikti informaciją apie socialinius-demografinius veiksnius. Poroje patiriamam psichologiniam smurtui įvertinti pasirinkta Follingstad (2011) naudota skalė (angl. Measure of psychologically abusive behaviors), saviveiksmingumas vertintas Santykių saviveiksmingumo skale (Fincham, Harold, & Gano-Phillips, 2000, angl. Relationship Efficacy Measure) ir Bendrojo saviveiksmingumo skale (angl. The general self-efficacy Scale, GSE, Jerusalem, & Schwazer, 1995).

Rezultatai ir išvados. Tirtoje imtyje nustatytas žemas psichologinio smurto bei aukštesnis nei vidutinis santykių ir bendrojo saviveiksmingumo lygis. Psichologinį smurtą reikšmingai dažniau nurodė patyrę vyrai bei prastėjantį santykių kokybės vertinimą nurodę asmenys. Taip pat prastėjant santykių poroje kokybės vertinimui, santykių saviveiksmingumo rodikliai mažėjo. Pozityviausiai santykių poroje kokybę vertinusių asmenų bendrojo saviveiksmingumo raiška buvo aukščiausia bei didėjo atsižvelgiant į gaunamas didesnes asmenines pajamas. Dažnėjant poroje patiriamam psichologiniam smurtui, santykių saviveiksmingumo ($\rho = -0,528$) ir bendrojo saviveiksmingumo ($\rho = -0,278$) raiška mažėjo. Stipresnis santykių saviveiksmingumo pasireiškimas buvo susijęs su dažnesne bendrojo saviveiksmingumo raiška ($\rho = 0,491$). Stipresnį santykių saviveiksmingumą prognozavo poroje rečiau patiriamas psichologinis smurtas ($B = -0,036$, $\beta = -0,218$) ir pozityvesnis santykių su partneriu kokybės vertinimas ($B=4,694$, $\beta = 0,522$). Aukštesnį bendrąjį saviveiksmingumą prognozavo aukštesnis santykių saviveiksmingumas ($B = 0,277$, $\beta = 0,412$), didesnės asmeniškai gaunamos pajamos ($B = 1,366$, $\beta = 0,252$) ir trumpesnė romantinių santykių trukmė ($B = -0,008$, $\beta = -0,182$).

Raktiniai žodžiai: psichologinis smurtas, saviveiksmingumas, santykiai.

AUTISTIŠKŲ VYRŲ IR MOTERŲ BAZINIŲ AUTIZMO SIMPTOMŲ PALYGINIMAS SKIRTINGAIS AMŽIAUS TARPSNIAIS: LITERATŪROS APŽVALGA

Indrė Muraškaitė, Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas

Ivadas. Autizmas yra heterogeniškas sutrikimas, kuris pasireiškia įvairiomis formomis – nuo aukštu funkcionalumu pasižyminčio Aspergerio sindromo iki klasikinio autizmo, kuriam būdingas kalbos atsilikimas ar net intelekto negalia (Navickienė ir kt., 2019). Ilgą laiką šis sutrikimas buvo laikomas vyrišku, todėl tyrimų imtyse dominavo vyrai (Dworzynski et al., 2012). Pastebėta, kad moterims reikia daugiau ir sunkesnių simptomų, kad joms būtų diagnozuotas autizmas, o autistiškos mergaitės, pasižyminčios aukštesniais kognityviniais gebėjimais bei mažiau išreikštais simptomais, dažnai yra diagnozuojamos vėliau ar apskritai nediagnozuojamos (Begeer et al. 2013; Salomone et al., 2015; Dworzynski et al., 2012). Toks požiūris atsispindi ir autizmo paplitimo tarp lyčių statistikoje – kuo autizmo sutrikimas sunkesnis, tuo pasiskirstymas tarp lyčių yra tolygesnis, o autistiškų vyrų be intelekto negalios diagnozuojama net iki 16 kartų daugiau nei autistiškų moterų (Fombonne, 2009). Taigi, kyla klausimas, kodėl aukštesniu funkcionalumu pasižyminčių autistiškų moterų yra diagnozuojama ženkliai mažiau nei vyrų. Svarstoma, kad autistiškos mergaitės ir moterys gali pasižymėti savita autizmo raiška, nors tyrimų rezultatai išlieka prieštaringi (Dworzynski et al., 2012; Dean et al., 2016; Matheis et al., 2018; Frazier et al., 2014). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad į tyrimų imtis dažnai įtraukiami itin skirtingo amžiaus abiejų lyčių asmenys, o moterys dažnai pasižymi žemesniu intelektu nei vyrai. Tai, tikėtina, iškreipia rezultatus ir neleidžia identifikuoti veiksnių, dėl kurių autistiškos moterys be intelekto negalios yra rečiau diagnozuojamos. Šio darbo tikslas – apžvelgti ir palyginti intelekto sutrikimų neturinčių autistiškų vyrų ir moterų socialinio bendravimo, komunikacijos ir riboto, pasikartojančio elgesio bei interesų ypatumus skirtingais amžiaus tarpsniais.

Metodika. Tyrimo metodas – mokslinės literatūros apžvalga ir analizė. Literatūros apžvalgai atrinkti 2011–2021 m. publikuoti mokslo straipsniai, kuriuose lyginamas bazinių autizmo simptomų pasireiškimas tarp autistiškų vyrų ir moterų, neturinčių intelekto sutrikimų.

Rezultatai. Atlikus mokslinės literatūros apžvalgą buvo išskirti esminiai lyčių skirtumai ir panašumai, būdingi skirtingiems amžiaus tarpsniams, įvardintos pagrindinės tyrimų problemos ir pateiktos rekomendacijos tolesniems tyrimams bei klinikinei praktikai.

Pranešimas parengtas vykdant mokslinį tyrimą „Socialinės įtraukties link: žinių ir stigmatizuojančių nuostatų apie autizmą analizė studentų imtyje“ (sutartis Nr. 09.3.3-LMT-K-712-22-0297), finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal priemonę Nr. 09.3.3-LMT-K-712 „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Darbo vadovė – prof. dr. Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė.

Raktiniai žodžiai: autizmas, lyčių skirtumai, autizmo simptomai.

VAIKŲ NUOSTATOS Į PSICHOLOGINĘ GYVAI IR SOCIALINĖMIS MEDIJOMIS GRĮSTĄ PAGALBĄ

Ema Pakeltytė

Mykolo Romerio universitetas

Lietuvoje 2019 m. buvo 499 tūkst. vaikų, kurie sudarė 17,9% visų gyventojų (Oficialiosios statistikos portalas, 2021). Higienos instituto duomenys rodo, kad 2019 m. užfiksuoti tik 82 nuotaikos sutrikimų atvejai tarp asmenų iki 19 metų. Remiantis šia statistika, tikėtina, kad didžioji dalis vaikų su psichologiniais sunkumais bando susitvarkyti patys. Kadangi vaikų psichoterapijoje yra keli santykių lygiai: vienas – tarp vaiko ir psichoterapeuto, kitas – tarp tėvų (globėjų) ir psichoterapeuto (Gvion, 2014), dėl to išskiriamos kelios problemos. Suaugusieji retai pastebi ir (arba) atsainiai žiūri į vaikų išgyvenamas dvasines krizes, todėl psichologinė pagalba išlieka tabu (Butkienė, 1996). Dažnai psichoterapijos seanso metu santykinai labiau vystosi tarp psichoterapeuto ir tėvų, todėl vaikai vengia pasakoti savo patirtis, nes būna atmesti kaip neteisingos informacijos sklaidėjai (Gibson, 2014). Nagrinėjant psichologinės pagalbos svarbą vaiko gyvenime, aktualūs tampa metodai, galintys užtikrinti vaikų poreikius saugiam gyvenimui ir raidai. Vienas iš būdų – pasitelkti socialines medijas. Tyrimo tikslas – ištirti vaikų, turinčių psichikos ir elgesio sutrikimų, nuostatas į psichologinę pagalbą gyvai ir pasitelkiant socialines medijas bei nustatyti šių nuostatų ypatumus skirtingose amžiaus grupėse.

Metodologija. Siekiant pasiekti tyrimo tikslą planuojama taikyti E-TPB modelį (Timothy Teo, 2020). Sudarytą standartizuotą klausimyną pildys patys tiriamieji. Tyrimo imtis – apie 200 respondentų, atitinkantys tyrimo kriterijus – skirtingų amžiaus grupių vaikai (9-12 m. ir 13-16 m.), gyvenantys Lietuvoje ir kalbantys lietuvių kalba. Remiantis sisteminė mokslinės literatūros analize, apklausa formuojama taip, kad apimtų integralų požiūrį – nuostatas apie turimus psichikos sutrikimus, turimą patirtį ieškant psichologinės pagalbos atsižvelgiant tiek į asmeninę, tiek visuomeninę stigmą, kokios yra psichologinės pagalbos alternatyvos, kokios yra nuostatos į psichologinę pagalbą pasitelkiant socialines medijas, kaip šios nuostatos skiriasi skirtingose amžiaus grupėse. Pranešime pateikiamas tyrimo projektas, duomenų atrankos ir analizės metodikos, hipotezių aprašymas ir modeliavimas, taip pat konstruktyvūs matavimai ir klausimyno kūrimo pagrindimas.

Raktiniai žodžiai: vaikų nuostatos, psichologinė pagalba, socialinės medijos, apklausa.

PRIEŠLAIKINĮ GIMDYMĄ PATYRUSIŲ MOTERŲ PATIRTYS

Dominyka Ražanskaitė

Vytauto Didžiojo universitetas

Gimdymas yra vienas iš reikšmingiausių gyvenimo įvykių moters gyvenime. Halldorsdott ir Karlsdottir (1996) teigimu, nėra jokių kitų įvykių gyvenime, susijusių su tokia įvairialype patirtimi, kuri apima skausmą, stresą, pažeidžiamumą, galimas fizines traumas, nuolatinis vaidmenų pokyčius bei naujų pareigų prisiėmimą. Visgi svarbu išskirti ir tai, jog gimdymo patyrimas priklauso ir nuo to, kaip jis yra suvokiamas pačios moters. Priešlaikinis gimdymas neretai gali tapti trauminiu įvykiu, nes moterys dažnai jo nenumato,

ar nenumato iššūkių, su kuriais gali susidurti vaikui gimus anksčiau laiko. Šio tyrimo tikslas – atskleisti priešlaikinį gimdymą patyrusių moterų patirtis.

Tyrimo dalyvavo dešimt 24-39 metų moterų, patyrusių priešlaikinį gimdymą prieš 1-9 mėn. ir tai buvo jų pirmasis gimdymas. Interviu analizuoti taikant Braun ir Clarke (2013) teminės analizės metodą.

Tyrimas atskleidė, jog susidūrusios su priešlaikiniu gimdymu, moterys susiduria su pasimetimu, kuris kyla dėl informacijos ir palaikymo stokos, savęs kaltinimu, kad nesugebėjo „pilnai“ išnešioti vaiko, bejėgiškumu dėl noro ir kartu negalėjimo padėti kūdikiui, baimė dėl vaiko sveikatos ir gyvybės. Nurodomas požiūris į gimdymą kitimas, empatiškumas visoms gimdžiusioms moterims, baimės dėl ateityje laukiančių gimdymų. Tyrimo metu atskleistas pagalbos trūkumas, susijęs su didesniu informacijos teikimu, empatiškesniu gydymo įstaigų personalo bendravimu bei efektyvūs pagalbos būdai, tokie kaip artimųjų palaikymas, minčių nukreipimas, kitų moterų ligoninėje ir socialiniuose tinkluose palaikymas.

Pranešimas parengtas vykdant mokslinį tyrimą „Moterų patirtys susidūrus su priešlaikiniu gimdymu“ (sutartis Nr. 09.3.3-LMT-K-712-22-0327), finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal priemonę Nr. 09.3.3-LMT-K-712 „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Darbo vadovė – prof. Liuda Šinkariova.

Raktiniai žodžiai: priešlaikinis gimdymas, moterų patirtis, trauminė patirtis.

PERSILEIDIMO PATYRIMAS ŠEIMOJE: VYRŲ PATIRTYS

Greta Širinskaitė

Vytauto Didžiojo universitetas

2018 metų higienos instituto duomenimis, persileidimo paplitimo dažnis Lietuvoje yra 153 kūdikiai 10 000 gyventojų. Persileidimas yra vienas skaudžiausių įvykių besilaukiančios šeimos gyvenime. Jis gali neigiamai paveikti ir dažnai paveikia tiek vyrų, tiek moterų psichologinę gerovę (Kagami ir kt., 2012). Psichologinius sunkumus, sielvartą, gedulą, nerimą ir stresą išgyvena maždaug vienas iš penkių vyrų, kurio partnerė patyrė persileidimą (Koopmans ir kt., 2013). Kulathilaka ir kt. (2016) atskleidžia, kad nerimo simptomai po partnerės persileidimo vyrams būdingi 12,4 proc. atvejų, o depresijos simptomai ir pats sutrikimas yra diagnozuojamas 4 proc. vyrų, kurių partnerė patyrė persileidimą (Kotta ir kt., 2018). Persileidimo patyrimas yra gana dažnas reiškinys mūsų visuomenėje, tačiau mokslinėje literatūroje tiek Lietuvoje, tiek užsienyje dažniau analizuojamos moterų patirtys ir persileidimo poveikis moterų psichinei sveikatai, vyrus tarsi paliekant nuošalyje. Tyrimo tikslas – atskleisti vyrų patirtis po partnerės patirto persileidimo.

Tyrimo dalyvavo 8 vyrai, kurių partnerė patyrė persileidimą iki 22 nėštumo savaitės ir kurie šeimoje turi bent vieną gimusį vaiką. Tyrimo duomenys rinkti panaudojant pusiau struktūruotą interviu, analizei panaudojant indukcinės teminės analizės metodą.

Tyrimo metu atskleidžiamos temos, susijusios su vyrų jausmais, emocijomis, išgyvenimais, pagalbos poreikiu bei susitaikyti su netektimi padedančiais veiksniais.

Pranešimas parengtas vykdant mokslinį tyrimą „Persileidimo patyrimas šeimoje: vyrų patirtys“ (sutartis Nr. 09.3.3-LMT-K-712-22-0267), finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal priemonę Nr. 09.3.3-LMT-K-712 „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Darbo vadovė – doc. Loreta Gustainienė.

Raktiniai žodžiai: persileidimas, vyrų patirtys, vyrai.

RYŠYS TARP DARBO-ŠEIMOS PRATURTINIMO IR SAVIVEIKSMINGUMO: SISTEMINĖ LITERATŪROS ANALIZĖ

Tadas Vadvilavičius

Vytauto Didžiojo universitetas

Įvadas. Darbo-šeimos praturtinimas (angl. work-family enrichment) – psichologinis procesas, kurio metu vienas socialinis vaidmuo (pvz., buvimas darbuotoju) padeda atlikti su kitu socialiniu vaidmeniu susijusius reikalavimus (pvz., auklėti vaikus) (Greenhaus & Powell, 2006). Iki šiol egzistuojantys teoriniai modeliai, skirti aprašyti darbo-šeimos praturtinimą, didesnę dėmesį skiria su socialiniu vaidmeniu susijusiems reikalavimams, resursams, jų kilmei bei būdams, kuriais resursai yra perkeliami iš vienos gyvenimo srities į kitą. Visgi, egzistuojantys teoriniai modeliai nepaaiškina, kas ir kaip paskatina patį asmenį ne tik perkelti, bet ir panaudoti turimus resursus, siekiant patirti praturtinimą kitoje gyvenimo srityje. Vienas iš centrinių darbo-šeimos praturtinimo mechanizmo elementų gali būti saviveiksmingumas. Saviveiksmingumas yra apibūdinamas kaip asmens suvokiamas gebėjimas sėkmingai atlikti įvairias užduotis ir dorotis su problemomis (Bandura, 1986). Vis dėlto, iki šiol nėra aišku, koks yra ryšys tarp darbo-šeimos praturtinimo ir saviveiksmingumo.

Metodika. Sistemine literatūros apžvalga atlikta vykdant mokslinių straipsnių paiešką Academic Search Complete (EBSCO) duomenų bazėje. Buvo rasti septyni moksliniai straipsniai, iš kurių tinkami ir į galutinę analizę buvo įtraukti penki.

Rezultatai. Analizuotuose straipsniuose buvo analizuojamas ryšys tarp darbo-šeimos praturtinimo ir profesinio saviveiksmingumo (n=1), bendrojo saviveiksmingumo (n=1) ir darbo-šeimos vaidmenų derinimo saviveiksmingumo (n=3). Visi analizuoti tyrimai atskleidė, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas, teigiamas ryšys tarp darbo-šeimos praturtinimo ir skirtingų saviveiksmingumo tipų.

Diskusija. Saviveiksmingumas yra svarbi asmenybės charakteristika, kuri leidžia asmenims patirti didesnę darbo-šeimos praturtinimą ir kartu leidžia išsamiau paaiškinti darbo-šeimos praturtinimo mechanizmą. Tikimasi, kad ateities tyrimuose mokslininkai dažniau tirs saviveiksmingumo svarbą patiriamam darbo-šeimos praturtinimui, o praktikai saviveiksmingumu grįs taikomas psichologines intervencijas, skirtas didinti darbo-šeimos praturtinimą.

Raktiniai žodžiai: darbo-šeimos praturtinimas, saviveiksmingumas.

APLINKINIŲ IŠSAKOMŲ POZITYVIŲ KOMENTARŲ APIE IŠVAIZDĄ SĄSAJOS SU JAUNŲ MOTERŲ VALGYMO ELGESIU

Erika Varnagirytė

Vytauto Didžiojo universitetas

Tyrimų rezultatai rodo, kad aplinkinių dažniau išsakomi negatyvūs komentarai apie išvaizdą siejasi su jaunų moterų didesniu nepasitenkinimu kūnu (Nerini, Matera & Stefanile, 2016) ir tokiu valgymo elgesiu, kuris laikomas sutrikusiu (Fortesa & Ajete, 2014). Tuo tarpu pozityvūs komentarai apie išvaizdą beveik netyrinėjami, nors manoma, kad jie gali būti tiek apsauginis (Carriere & Kluck, 2014), tiek rizikos veiksnys (Calogero, Herbozo & Thompson, 2009) minėtų psichologinių pasekmių išsivystymui. Iki šiol nustatyta, jog romantinių partnerių išsakomi pozityvūs komentarai siejasi su mažiau išreikštu nervinei anoreksijai būdingu elgesiu jaunų moterų grupėje (Carriere & Kluck, 2014), o tėvų ir bendraamžių išsakomų pozityvių komentarų reikšmė nėra tyrinėta apskritai. Taigi, šio pobūdžio komentarų apie išvaizdą reikšmė yra neaiški, tad tyrimo tikslas – įvertinti tėvų, bendraamžių ir romantinių partnerių išsakomų pozityvių komentarų apie išvaizdą reikšmę jaunų moterų valgymo elgesiui.

Tyrimė dalyvavo 295 moterys, jų amžius svyravo nuo 19 iki 27 metų amžiaus (vidurkis – $21,45 \pm 2$ metai). Naudoti metodai: „Žodinių komentarų apie fizinę išvaizdą“ klausimynas (Herbozo, Thompson, 2006, VCOPAS) bei „Valgymo elgesio klausimynas“ (Garner ir kt., 1982, EAT–26).

Tyrimo rezultatai parodė, kad mot. lyties bendraamžių dažniau išsakomi pozityvūs komentarai apie kūno formą ir svorį yra susiję su mažesniu jaunų moterų dietos laikymusi, o mamų išsakomi pozityvūs komentarai apie bendrą fizinę išvaizdą – su mažiau išreikštu nervinei anoreksijai būdingu elgesiu. Vis dėlto, mamų ir mot. bei vyr. lyties bendraamžių dažniau išsakomi pozityvūs komentarai apie kūno formą ir svorį yra susiję su labiau išreikštu nervinei anoreksijai būdingu elgesiu. Taigi, tiek negatyvūs, tiek ir pozityvūs aplinkinių išsakomi komentarai apie išvaizdą gali būti rizikos veiksnys jaunų moterų sutrikusio valgymo elgesio išsivystymui.

Tyrimo vadovas – prof. dr. Aidas Perminas.

Raktiniai žodžiai: aplinkinių išsakomi pozityvūs komentarai apie išvaizdą, valgymo elgesys.

PRIEŽASTYS, SULAIKANČIOS INTYMAUS PARTNERIO SMURTĄ IŠGYVENUSIAS MOTERIS NUO SMURTINIŲ PATIRČIŲ ATSKLEIDIMO

Zuzana Vasiliauskaitė

Mykolo Romerio universitetas

Iki 75% viso pasaulio moterų tam tikru savo gyvenimo momentu patyrė intymaus partnerio smurtą (IPS) (Garcia-Moreno et al., 2005), tačiau net 60% jų kenčia tyloje (Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, 2014) nesulaukdamos nei pagalbos, nei apsaugos. Tyrimai atskleidžia žalojantį IPS poveikį moterų ir jų vaikų biopsichosocialinei sveikatai ir gerovei (Chandan et al., 2020; Vasiliauskaitė, 2015; WHO, 2012). Be to, smurtas prieš moteris šeimoje paveikia ne tik tiesiogiai nuo jo kenčiančius žmones,

bet ir visuomenę apskritai. Europos lyčių lygybės institutas apskaičiavo, kad dėl IPS prieš moteris Europos Sąjunga praranda daugiau nei 109 milijardus eurų (Walby, & Olive, 2014).

Siekdami suprasti, kokios priežastys sulaiko moteris nuo smurto atskleidimo, bei kaip jos yra susijusios su skirtinga smurto patirtimi, atlikome tyrimą, kuriame dalyvavo 127 IPS išgyvenusios moterys, atsiliepusios į socialiniuose tinkluose paskelbtą kvietimą. Tyrimo dalyvių amžius svyravo nuo 18 iki 69 metų ($M = 36.6$; $SD = 11.82$). Klausimyną sudarė Sudėtinė smurto ir Ekonominio išnaudojimo skalės, kartu su keletu demografinių klausimų bei su 12 galimų neatskleidimo priežasčių sąrašu.

Rezultatai atskleidė, jog vienos dažniausių priežasčių, sulaikančių moteris nuo IPS atskleidimo, yra gėdos jausmas (59.1%) bei noras tai išlaikyti paslapyje (40.9%). Taip pat atliktos logistinės regresijos analizės rezultatai pavirtino, kad patirties neatskleidimas priklauso nuo individualių moterų patirčių, t.y., skirtingos neatskleidimo priežastys buvo prognozuojamos skirtingų intymaus partnerio smurto formų. Pavyzdžiui, žiaurus įvairių rūšių smurto ir seksualinės prievartos patirtis prognozavo, kad šias smurto formas patyrusios moterys nesikreipė pagalbos dėl baimės patirti smurtautojo kerštą. O kiekvienas papildomas šių smurto rūšių incidentas padidino tikimybę iki 31% ir 35% atitinkamai, kad moterys savo smurtinės patirties dėl šios priežasties neatskleis.

Šie ir kiti rezultatai bus aptarti plačiau, pristatant pasiūlymus praktikams bei sprendimų priėmėjams atpažįstant ir šalinant kliūtis, sulaikančias moteris nuo savo smurtinės patirties atskleidimo.

Raktiniai žodžiai: smurtas prieš moteris, pagalbos siekimas, kliūtys siekiant pagalbos, smurto formos.

PRIEŠPENSINIO AMŽIAUS ŽMONIŲ MOKYMASIS, ASMENYBĖS BRUOŽAI IR PSICHOLOGINĖ GEROVĖ

Unė Žemaitytė, dr. Olga Zamalijeva
Vilniaus universitetas

Sparčiai besikeičiančiame pasaulyje vis atsiranda naujovių, prie kurių reikia prisitaikyti. Dėl šios priežasties vis daugiau dėmesio skiriama įvairioms mokymosi visą gyvenimą programoms, galinčioms pasiūlyti kokybišką ir sėkmingą kvalifikacijos kėlimą darbo bei visuomeninio gyvenimo lygmenyse. Kvalifikacijos kėlimas tampa ypač svarbus vyresniame amžiuje, nes dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą programose gali palengvinti prisitaikymą prie besikeičiančių aplinkos reikalavimų ir tokiu būdu prisidėti prie asmens psichologinės gerovės. Nepaisant to, priešpensinio amžiaus žmonių įsitraukimas į mokymus ir kvalifikacijos kėlimą gali priklausyti ne tik nuo tokių programų prieinamumo, bet taip pat ir nuo individualių asmens charakteristikų.

Šio tyrimo tikslas – palyginti mokymuose dalyvaujančių ir nedalyvaujančių priešpensinio amžiaus žmonių psichologinės gerovės lygį ir jiems būdingus asmenybės bruožus.

Tyrimui naudoti Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją tyrimo (SHARE) 7-tos bangos Baltijos šalyse gyvenančių respondentų duomenys. Į analizę įtraukti 3692 50–65 metų tiriamieji (vidutinis amžius = 58,3, $SD = 4,2$; 58,7% – moterys). Tiriamųjų buvo prašoma nurodyti, ar per paskutinius dvylika mėnesių

jie dalyvavo mokymuose ar mokymo kursuose. Psichologinė gerovė įvertinta Kontrolės, autonomijos, savirealizacijos ir malonumo (CASP-12) skale, o asmenybės bruožams įvertinti naudotas BFI-10 klausimynas. Palyginimai tarp tiriamųjų atlikti naudojant nepriklausomų imčių Student t testą.

Analizės rezultatai parodė, kad beveik penktadalis tyrimo dalyvių per paskutinius dvylika mėnesių dalyvavo mokymuose ir ši proporcija skiriasi skirtingose Baltijos šalyse (25,4 % Estijoje, 13,7 % Lietuvoje, 10,4 % Latvijoje). Grupių palyginimas parodė, kad mokymuose dalyvavusių tiriamųjų psichologinės gerovės lygis yra aukštesnis, o taip pat išryškino reikšmingus asmenybės bruožų skirtumus. Mokymuose dalyvavusiems tiriamiesiems buvo būdingas labiau išreikštas ekstravertiškumas, sutarumas, atvirumas ir mažiau išreikštas neurotiškumas, t. y. labiau žingeidūs, aktyvūs, socialūs ir labiau stresui atsparūs asmenys yra labiau linkę įsitraukti į mokymosi visą gyvenimą programas. Kita vertus, nesiskyrė tiriamųjų sąmoningumo lygis, o tai neleidžia kelti prielaidos, kad labiau išreikštas sąmoningumas ir gebėjimas siekti užsibrėžtų tikslų galėtų paaiškinti priešpensinio amžiaus žmonių dalyvavimą mokymo programose.

Raktiniai žodžiai: mokymasis visą gyvenimą, asmenybės bruožai, psichologinė gerovė.

Šiuolaikinės psichologijos veidas. XVIII-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija / [sudarė Austėja Dumarkaitė, Monika Kvedaraitė]. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2021. 55 psl.

<https://doi.org/10.15388/SPV.2021.1>
ISBN 978-609-07-0622-0

Santraukų rinkinyje pristatomos XVIII-osios Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencijos „Šiuolaikinės psichologijos veidas“ pranešimų santraukos. Konferencija vyko 2021 m. gegužės 7 d.

Šiuolaikinės psichologijos veidas

XVIII-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija
Recenzuotas konferencijos pranešimų santraukų leidinys

Sudarė ir redagavo
Austėja Dumarkaitė, Monika Kvedaraitė

Dizainas
Monika Kvedaraitė

Už pranešimų turinį atsako autoriai

Išleido Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, LT-10222, Vilnius
El. paštas: info@leidykla.vu.lt
www.leidykla.vu.lt
Knygos internete knygynas.vu.lt
Mokslo periodikos žurnalai zurnalai.vu.lt